

MINISTARSTVO PRAVOSUĐA

NACRT

**KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM
SMETNJAMA**

Zagreb, svibanj 2014.

KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Glava I.

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom propisuju temeljna načela, zaštita prava te uvjeti za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 2.

Zaštita osoba s duševnim smetnjama ostvaruje se:

1. poštovanjem i zaštitom njihovih prava te unapređivanjem njihovoga zdravlja,
2. primjenom odgovarajućega medicinskog postupka prema njima,
3. njihovim uključivanjem u redovite obrazovne programe ili u posebne programe namijenjene osobama s duševnim smetnjama,
4. njihovim uključivanjem u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu,
5. poticanjem rada udruga kojima je cilj ostvarivanje prava i interesa tih osoba,
6. izobrazbom osoba koje se bave zaštitom prava i unapređivanjem zdravlja osoba s duševnim smetnjama.

Članak 3.

(1) Pojedini pojmovi u smislu ovoga Zakona imaju sljedeće značenje:

1. *Dijete* je osoba koja nije navršila osamnaest godina života i koja nije stekla poslovnu sposobnost.
2. *Dobrovoljni smještaj* je smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu uz njezin pisani pristanak.
3. *Duševna smetnja* je poremećaj prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.
4. *Medicinski postupak* je prijem, zadržavanje i smještaj u psihijatrijsku ustanovu te dijagnostički postupak i liječenje osobe s duševnim smetnjama.
5. *Nadležan sud* je županijski sud na čijem se području nalazi sjedište odgovarajuće psihijatrijske ustanove u kojoj je osoba s duševnim smetnjama zadržana ili smještena.

6. *Neubrojiva osoba* je osoba za koju je u kaznenom postupku utvrđeno da je u stanju neubrojivosti počinila protupravno djelo.

7. *Odgovarajuća psihijatrijska ustanova* je psihijatrijska ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja se nalazi ili je najbliža prebivalištu, a ako ga nema boravištu ili mjestu gdje je zatečena osoba s duševnim smetnjama.

8. *Odjelni liječnik* je psihijatar koji neposredno liječi osobu s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi.

9. *Osoba od povjerenja* je osoba ovlaštena za davanje ili uskratu pristanka na određene medicinske postupke umjesto osobe koja ju je na to ovlastila obvezujućom izjavom.

10. *Prijem* u psihijatrijsku ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja osobe u tu ustanovu radi pregleda ili liječenja do donošenja odluke o njezinom otpuštanju iz psihijatrijske ustanove ili dobrovoljnom smještaju, smještaju bez pristanka ili prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

11. *Prisilni smještaj* je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu na temelju odluke suda.

12. *Prisilno zadržavanje* je zadržavanje osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi od trenutka donošenja odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju te osobe do odluke suda o njezinom otpustu ili prisilnom smještaju.

13. *Pristanak* je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za primjenu određenoga medicinskog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i rizika toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja. Osoba s duševnim smetnjama sposobna je za davanje pristanka ako može razumjeti informaciju koja je važna za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti ju u postupku davanja pristanka.

14. *Psihiatar* je doktor medicine specijalist iz područja psihijatrije ili neuropsihijatrije.

15. *Psihiatrijska ustanova* je zdravstvena ustanova ili njezina jedinica za obavljanje specijalističko-konzilijarnog i bolničkog liječenja iz područja psihijatrije ustrojena prema posebnom zakonu.

16. *Smještaj bez pristanka* je smještaj u psihijatrijsku ustanovu osobe s težim duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, pa pisani pristanak umjesto nje daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik.

17. *Teža duševna smetnja* je duševna smetnja iz točke 3. ovoga članka koja po svojoj naravi ili intenzitetu ograničava ili otežava psihičke funkcije osobe u mjeri da joj je neophodna psihijatrijska pomoć.

18. *Voditelj odjela* je osoba koja rukovodi odjelom psihijatrijske ustanove kao i osoba koja ga zamjenjuje.

19. *Zakonski zastupnik* za dijete je roditelj ili skrbnik, a za punoljetnu osobu koja je lišena poslovne sposobnosti skrbnik.

(2) Izrazi koji se koriste u ovom Zakonu, a imaju rodno značenje koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski spol.

Članak 4.

Odredbe ovoga Zakona na odgovarajući način primjenjuju se i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Članak 5.

(1) Sredstva za troškove prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi neubrojivih osoba osiguravaju se u državnom proračunu.

(2) Inspekcijski nadzor nad provedbom ovoga Zakona provode ministarstvo nadležno za poslove zdravlja, ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, ministarstvo nadležno za poslove socijalne politike i mladih i ministarstvo nadležno za unutarnje poslove, svaki u okviru svog djelokruga rada.

Glava II.

TEMELJNA NAČELA

Članak 6.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unapređivanje svoga zdravlja.

(2) Osoba s duševnim smetnjama smještena u psihijatrijsku ustanovu ima pravo na jednake uvjete i standarde liječenja kao i osobe smještene u druge zdravstvene ustanove.

(3) Slobode i prava osobe s duševnim smetnjama mogu se ograničiti pod uvjetima i u postupku propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite ili zaštite drugih osoba.

Članak 7.

(1) Dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama mora se štititi i poštovati u svim okolnostima.

(2) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu od svih oblika iskorištavanja, zlostavljanja te nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

(3) Radna terapija osobe s duševnim smetnjama mora biti dobrovoljna i određena programom liječenja i ne smije obuhvaćati radne zadatke zdravstvenog osoblja.

Članak 8.

(1) Psihijatrijska dijagnoza mora se temeljiti na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja.

(2) Neprilagođenost društvenim normama ne smije sama po sebi biti razlogom za postavljanje psihijatrijske dijagnoze.

(3) Psihijatrijska dijagnoza ne smije se temeljiti samo na saznanjima iz prijašnjega medicinskog postupka.

Članak 9.

(1) Medicinski postupak mora se primjenjivati u najboljem interesu osobe s duševnim smetnjama i na način koji u najmanjoj mjeri ograničava njezina prava.

(2) Dobrovoljnom prihvaćanju suradnje u medicinskom postupku kao i uvažavanju želja i potreba osobe s duševnim smetnjama mora se dati prednost pred prisilnim mjerama.

Članak 10.

(1) U primjeni medicinskog postupka prema djeci s duševnim smetnjama uvažit će se njihovo mišljenje sukladno dobi i zrelosti.

(2) Kada je dijete s duševnim smetnjama potrebno liječiti u psihijatrijskoj ustanovi smjestit će se i liječiti odvojeno od punoljetnih osoba.

(3) Ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom će odrediti listu psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba.

Članak 11.

O zdravstvenom stanju osobe s duševnim smetnjama i medicinskim postupcima koji se prema njoj primjenjuju mora se redovito voditi potpuna i precizna medicinska dokumentacija.

Članak 12.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se podvrgnuti medicinskom postupku samo uz njezin pisani pristanak kojeg može opozvati u bilo kojem trenutku.

(2) Prije davanja pristanka mora se utvrditi sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka.

(3) Lišenje poslovne sposobnosti ne znači nesposobnost za davanje pristanka pa se, prije primjene medicinskog postupka, sposobnost za davanje pristanka mora utvrđivati i kod osobe lišene poslovne sposobnosti.

(4) Utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka i traženje pristanka nije obvezno u osobito hitnim slučajevima ozbiljne i izravne ugroženosti života ili zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Medicinski postupak bez pristanka može se primjenjivati samo dok traje ta ugroženost.

(5) Iznimno od stavka 1. ovoga članka osoba s duševnim smetnjama može se bez njezinog pristanka podvrgnuti medicinskom postupku samo pod uvjetima i po postupku propisanom ovim Zakonom.

Članak 13.

- (1) Svako prisilno zadržavanje u psihijatrijskoj ustanovi podliježe sudskom nadzoru prema postupku propisanom ovim Zakonom.
- (2) Postupci po odredbama ovoga Zakona su hitni.

Glava III.

PRAVA OSOBE S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 14.

(1) Osoba s duševnim smetnjama ima pravo:

1. biti upoznata u vrijeme prijema, a kasnije na svoj zahtjev, sa svojim pravima te poučena o tome kako ih može ostvariti,
2. biti upoznata s razlozima i ciljevima njezinog smještaja u psihijatrijsku ustanovu te sa svrhom, prirodom, posljedicama, koristima i rizicima provedbe predloženoga medicinskog postupka,
3. biti smještena i liječena u najbližoj odgovarajućoj psihijatrijskoj ustanovi,
4. biti upoznata s podacima o svom zdravstvenom stanju i dobiti na uvid svoju medicinsku dokumentaciju,
5. sudjelovati u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije,
6. obrazovati se i radno osposobiti prema općem ili posebnom programu,
7. na odgovarajuću novčanu naknadu za rad na radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalazi ostvaruje prihod,
8. podnositi pritužbe izravno čelniku ustanove ili odjela i na njih dobiti usmene odgovore odmah, a pisane na njezin pisani zahtjev najkasnije u roku od osam dana,
9. podnositi prijave, prijedloge, pritužbe, prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima,
10. po svom izboru i o svom trošku nasamo se savjetovati s liječnikom ili odvjetnikom,
11. družiti se s drugim osobama u ustanovi i primati posjete,
12. o svom trošku slati i primati, bez nadzora i ograničenja, poštu, pakete i tiskovine, telefonirati, te koristiti elektroničku tehnologiju i komunikaciju,
13. pratiti radijske i televizijske programe,
14. posjedovati predmete za osobnu uporabu,
15. sudjelovati po svom izboru u vjerskim i kulturnim aktivnostima u okviru mogućnosti ustanove,
16. predlagati premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu,
17. na osiguranu podršku za život u zajednici,
18. glasovati u skladu s posebnim zakonom,
19. ostvarivati i sva druga prava prema ovom Zakonu i posebnim propisima.

(2) Bilješka o upoznavanju osobe s duševnim smetnjama o njezinim pravima iz stavka 1. točke 1. i 2. ovoga članka mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

(3) Prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 5., 8. i 16. ovoga članka može ostvarivati i osoba od povjerenja, a prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 5., 8., 9. i 16. ovoga članka i zakonski zastupnik.

(4) Prava iz stavka 1. točke 11., 12. i 14. ovoga članka mogu se ograničiti ako postoji opravdana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti alkohol, drogu ili oružje, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe.

Članak 15.

U sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom osoba s duševnim smetnjama mora imati odvjetnika. Ako ga ona, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik sam ne izabere, sud će po službenoj dužnosti postaviti odvjetnika vodeći računa o njegovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije.

Glava IV.

POSEBNI MEDICINSKI POSTUPCI I BIOMEDICINSKA ISTRAŽIVANJA

Članak 16.

Primjena psihokirurgije prema osobi s duševnim smetnjama nije dopuštena.

Članak 17.

Primjena kastracije prema osobi s duševnim smetnjama radi sterilizacije nije dopuštena.

Članak 18.

Elektrokonvulzivno liječenje može se primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako:

1. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak,
2. su prethodno iscrpljeni svi ostali postupci liječenja,
3. se opravdano očekuje da će primjena elektrokonvulzivnog liječenja biti od stvarne i izravne koristi za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica, o čemu mišljenje daje odjelni liječnik,
4. je etičko povjerenstvo psihijatrijske ustanove odnosno etičko povjerenstvo zdravstvene ustanove u čijem se sastavu nalazi psihijatrijska jedinica (u daljnjem tekstu: etičko povjerenstvo) dalo pozitivno mišljenje o etičkoj prihvatljivosti primjene elektrokonvulzivnog liječenja.

Članak 19.

(1) Biomedicinsko istraživanje može se primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako:

1. je Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) odobrilo projekt biomedicinskog istraživanja nakon preispitivanja znanstvenog značaja, važnosti cilja i etičnosti istraživanja,
2. je etičko povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje o etičkoj prihvatljivosti uključivanja osobe s duševnim smetnjama u istraživanje,
3. je osoba s duševnim smetnjama na precizan i razumljiv način, usmeno i pisano upoznata o važnosti istraživanja, te njegovoj svrsi, prirodi, posljedicama, koristima i rizicima,
4. je osoba s duševnim smetnjama dala pisani pristanak koji može opozvati u svakom trenutku i ako je sposobnost za davanje pristanka na biomedicinska istraživanja utvrdio još jedan psihijatar izvan zaposlenika psihijatrijske ustanove koja ih provodi, a kojeg je odredilo Povjerenstvo,
5. se opravdano očekuje da će rezultati istraživanja biti korisni za zdravlje te osobe i bez štetnih popratnih posljedica, o čemu mišljenje daje odjelni liječnik.

(2) Odluku o uključivanju osobe s duševnim smetnjama u biomedicinsko istraživanje donosi čelnik psihijatrijske ustanove nakon što pribavi sva pismena iz stavka 1. točke 1. do 5. ovoga članka.

(3) Psihijatrijska ustanova obvezna je izvijestiti Povjerenstvo o provedbi biomedicinskog istraživanja.

Članak 20.

(1) Bilješka o primjeni posebnih medicinskih postupaka i bilješka o primjeni biomedicinskih istraživanja kao i sva pismena propisana člankom 18. i 19. ovoga Zakona moraju se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

(2) Pristanak na posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje umjesto osobe s duševnim smetnjama ne mogu dati zakonski zastupnik niti osoba od povjerenja.

(3) Član etičkog povjerenstva mora se izuzeti od odlučivanja uvijek ako je odjelni liječnik osobe s duševnim smetnjama koja je uključena u posebni medicinski postupak ili biomedicinsko istraživanje.

Glava V.

ZAŠTITA TAJNOSTI PODATAKA I MEDICINSKA DOKUMENTACIJA

Članak 21.

(1) Svatko tko na temelju ovoga Zakona postupa prema osobi s duševnim smetnjama dužan je čuvati kao tajnu sve što sazna o njoj tijekom postupanja.

(2) Osoba iz stavka 1. ovoga članka može otkriti ono što je saznala samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama.

(3) Pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban ako je saznanje iz stavka 1. ovoga članka potrebno otkriti u javnom interesu ili interesu druge osobe koji preteže nad interesom čuvanja tajne. Javnim interesom ili interesom koji preteže nad interesom čuvanja tajne smatra se:

1. otkrivanje saznanja da osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela,
2. zaštita javnog zdravlja i sigurnosti na temelju posebnog zakona,
3. sprječavanje izlaganja druge osobe ozbiljnoj i izravnoj opasnosti za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

(1) Podaci o medicinskim postupcima koji se koriste u javnim izlaganjima ili publikacijama ne smiju omogućiti identifikaciju osobe s duševnim smetnjama.

(2) Psihijatri i drugo zdravstveno osoblje ne smiju javno komentirati zdravstveno stanje osobe s duševnim smetnjama.

Članak 23.

(1) Svaki medicinski postupak koji se provodi na temelju ovoga Zakona mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju s naznakom je li bio poduzet s pisanim pristankom ili bez njega.

(2) Podaci iz medicinske dokumentacije osobe s duševnim smetnjama dostupni su isključivo sudu i državnom odvjetništvu za potrebe sudskog postupka.

(3) Izjave osobe s duševnim smetnjama sadržane u medicinskoj dokumentaciji koje se odnose na počinjenje nekog kaznenog djela ne mogu se koristiti kao dokaz u sudskom postupku.

(4) Iznimno od stavka 2. ovoga članka podaci iz medicinske dokumentacije koji su potrebni za ostvarivanje prava osobe s duševnim smetnjama mogu se dati u službene svrhe na zahtjev nadležnih tijela uz pisani pristanak te osobe, a ako ga ona nije sposobna dati, uz pisani pristanak osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika.

(5) U slučaju iz stavka 4. ovoga članka otkrit će se samo oni podaci koji su potrebni za ostvarivanje prava radi kojeg je dopušteno njihovo otkrivanje.

Članak 24.

Voditelj odjela odbit će zahtjev za razgovor službenih osoba s osobom s duševnim smetnjama smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi ako ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice takvoga razgovora.

Glava VI.

ZADRŽAVANJE I SMJEŠTAJ OSOBE S DUŠEVNIM SMETNJAMA U PSIHIJATRIJSKU USTANOVU

1. Dobrovoljni smještaj

Članak 25.

(1) Osoba s duševnim smetnjama može se uz njezin pisani pristanak smjestiti u psihijatrijsku ustanovu samo ako se njezino liječenje ne može provesti izvan takve ustanove.

(2) Pristanak za dobrovoljni smještaj osoba može opozvati u bilo kojem trenutku. Osobi koja opozove pristanak moraju se objasniti posljedice prestanka primjenjivanja određenog medicinskog postupka.

2. Smještaj bez pristanka

Članak 26.

(1) Psihijatrijska ustanova obvezna je o smještaju bez pristanka, bez odgode, a najkasnije u roku od 48 sati od dobivanja pisanog pristanka osobe od povjerenja ili zakonskog zastupnika, obavijestiti pravobranitelja za osobe s invaliditetom.

(2) Pravobranitelj za osobe s invaliditetom provjeravat će opravdanost smještaja bez pristanka ako je pisani pristanak dao zakonski zastupnik i o tome sastaviti pisanu bilješku koja se unosi u medicinsku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama.

(3) Ako pravobranitelj za osobe s invaliditetom posumnja u opravdanost smještaja bez pristanka bez odgode će o tome obavijestiti nadležan sud koji će na odgovarajući način primijeniti odredbe ovoga Zakona o postupku prisilnog smještaja.

(4) Ako se osoba smještena bez pristanka u bilo kojem trenutku usprotivi pristanku zakonskog zastupnika, psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od protivljenja, neposredno ili telekomunikacijskim sredstvima dostaviti nadležnom sudu obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom. Bilješka o protivljenju s naznakom trenutka protivljenja mora se unijeti u medicinsku dokumentaciju.

3. Prisilno zadržavanje i prisilni smještaj

Članak 27.

Osoba s težim duševnim smetnjama koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost, smjestit će se u psihijatrijsku ustanovu po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim Zakonom.

3.1. Prisilno zadržavanje

Članak 28.

(1) Osoba iz članka 27. ovoga Zakona primit će se u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu na temelju uputnice doktora medicine koji je tu osobu osobno pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu. U ispravi moraju biti obrazloženi razlozi zbog kojih doktor medicine predlaže prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu.

(2) Ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom će propisati sadržaj isprave o pregledu iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Osoba će se primiti u psihijatrijsku ustanovu i bez uputnice doktora medicine u osobito hitnim slučajevima ozbiljnog i izravnog ugrožavanja vlastitog ili tuđeg života, zdravlja ili sigurnosti.

(4) Kad policija po pozivu ili po službenoj dužnosti u slučajevima iz stavka 3. ovoga članka dovodi osobu u psihijatrijsku ustanovu obvezna je postupati s posebnom pažnjom, štiti dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se držati uputa liječnika. Naputak o postupanju policije u dovođenju osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu u suradnji će donijeti ministar nadležan za poslove zdravlja i ministar nadležan za unutarnje poslove.

Članak 29.

(1) Psihijatar koji primi osobu na temelju članka 28. ovoga Zakona obvezan je bez odgode, a najkasnije u roku od 48 sati od prijema, utvrditi postoje li razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Psihijatar je obvezan osobu iz stavka 1. ovoga članka upoznati s njezinim pravima propisanim ovim Zakonom, uključujući i pravo na izbor odvjetnika.

(3) Psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode o prijemu osobe iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika ili osobu koja s njom živi u zajedničkom kućanstvu i službenu bilješku o tome unijeti u medicinsku dokumentaciju.

Članak 30.

Ako psihijatar utvrdi da ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, primljena osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove, a odluka o otpustu s obrazloženjem unijet će se u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

(1) Ako psihijatar utvrdi da postoje razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 27. ovoga Zakona, primljena osoba zadržat će se u psihijatrijskoj ustanovi, a odluka o prisilnom zadržavanju s obrazloženjem unijet će se u medicinsku dokumentaciju.

(2) Psihijatar će odluku o prisilnom zadržavanju priopćiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način te je upoznati s razlozima i ciljevima prisilnoga zadržavanja.

Članak 32.

(1) Psihijatrijska ustanova u kojoj je osoba prisilno zadržana obvezna je bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili telekomunikacijskim sredstvima, dostaviti nadležnom županijskom sudu obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom.

(2) Ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom će propisati sadržaj obavijesti o prisilnom zadržavanju iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 33.

(1) Postupak propisan člankom 31. i 32. ovoga Zakona primjenjuje se i na osobu dobrovoljno smještenu u psihijatrijsku ustanovu kada opozove svoj pristanak i na osobu smještenu bez pristanka koja se protivi pristanku zakonskoga zastupnika, a nastupili su uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona.

(2) Rok od 12 sati iz članka 32. stavka 1. ovoga Zakona počinje teći od opoziva pristanka dobrovoljno smještene osobe odnosno od protivljenja osobe smještene bez pristanka.

3.2. Prisilni smještaj

Članak 34.

(1) U postupku prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu odlučuje sudac pojedinac nadležnog suda.

(2) Predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske postavlja suce ovlaštene za vođenje postupka prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu iz redova sudaca nadležnog suda iz stavka 1. ovoga članka, na vrijeme od pet godina, vodeći računa o njihovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije. Nakon isteka pet godina isti sudac može biti ponovno postavljen.

(3) Postupak po kojem sud odlučuje o prisilnom smještaju je izvanparnični postupak.

(4) U postupku prisilnoga smještaja javnost je isključena.

(5) Isključenje javnosti ne odnosi se na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, službenu osobu centra za socijalnu skrb te voditelja odjela psihijatrijske ustanove.

(6) U postupku prisilnog smještaja sud je ovlašten utvrđivati i činjenice koje stranka i drugi sudionici nisu iznijeli, može odlučiti da se dokazuju i činjenice koje nisu sporne, te je ovlašten izvoditi i dokaze koje stranka ili drugi sudionici u postupku nisu predložili, ako su te činjenice i dokazi od važnosti za donošenje sudske odluke.

(7) Osobi o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, a koja nema poslovnu sposobnost ili je djelomično lišena poslovne sposobnosti, sud će dopustiti da radi ostvarivanja svojih prava i interesa poduzima pojedine radnje u postupku, sukladno njezinoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i njihovih pravnih posljedica.

(8) U postupku prisilnog smještaja, ako pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka, odgovarajuće se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak.

Članak 35.

(1) Ako nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, odmah će donijeti rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i

prisilno zadržanoj osobi postaviti odvjetnika ako ga ta osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nije već ranije izabrao.

(2) Prisilno zadržana osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik ovlašteni su umjesto odvjetnika kojeg je postavio sud izabrati drugog odvjetnika.

Članak 36.

(1) Sudac je dužan bez odgode, a najkasnije u roku od 72 sata od trenutka primitka obavijesti o prisilnom zadržavanju na nadležnom sudu, prisilno zadržanu osobu posjetiti u psihijatrijskoj ustanovi, obavijestiti ju o razlogu i svrsi sudskog postupka te ju saslušati. Sudac će izvršiti uvid u medicinsku dokumentaciju te saslušati i voditelja odjela. Voditelj odjela obavezan je osigurati da prisilno zadržana osoba, ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod liječničkim tretmanom koji bi onemogućio sudsko saslušanje.

(2) Odvjetnik prisilno zadržane osobe obavezan je prisustvovati posjetu i saslušanju prisilno zadržane osobe i voditelja odjela. Saslušanju navedenih osoba može prisustvovati psihijatar s liste stalnih sudskih vještaka (u daljnjem tekstu: vještak psihijatar) koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, ako to sudac smatra potrebnim. U tom slučaju sudac će saslušati i vještaka psihijatra o potrebi nastavka prisilnog zadržavanja ili otpusta zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(3) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona, bez odgode će donijeti rješenje kojim će se odrediti otpust prisilno zadržane osobe iz psihijatrijske ustanove.

(4) Ako sudac nakon saslušanja zaključi da postoje pretpostavke za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona, bez odgode će donijeti rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja, zakazati ročište za usmenu raspravu te izvršiti druge pripreme za njezino održavanje.

(5) Protiv rješenja iz stavka 3. ovoga članka žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova u roku od tri dana od dana primitka rješenja o otpustu. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(6) Protiv rješenja iz stavka 4. ovoga članka nije dopuštena posebna žalba.

(7) Prisilno zadržavanje osobe, bez sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, može trajati najdulje osam dana od trenutka donošenja odluke o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj ustanovi.

Članak 37.

(1) Na usmenu raspravu pozivaju se prisilno zadržana osoba, zakonski zastupnik, odvjetnik, voditelj odjela te po potrebi osoba od povjerenja i centar za socijalnu skrb. Ročište se može zakazati telefonom, brzojavom, elektroničkim putem ili na drugi odgovarajući način o čemu će se sastaviti službena bilješka, ako o tome nema drugog pisanog dokaza. Rasprava se ne može održati bez sudjelovanja odvjetnika i voditelja odjela.

(2) Za usmenu raspravu sud može, a na obrazloženi zahtjev prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora, pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba o tome

postoje li kod te osobe teže duševne smetnje zbog kojih ona ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Kad odlučuje o prisilnom smještaju djeteta nalaz i mišljenje pribavlja se od psihijatra specijaliziranog za liječenje djece.

(3) Iznimno, ako zbog nemogućnosti održavanja roka iz članka 36. stavka 7. ovoga Zakona ili druge objektivne okolnosti nije moguće postupiti na način određen stavkom 2. ovoga članka, pisani nalaz i mišljenje može dati vještak psihijatar koji je zaposlen u ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, a koji nije odlučivao o njezinom prisilnom zadržavanju.

(4) Vještak psihijatar podnosi sudu pisani nalaz i mišljenje nakon što osobno pregleda prisilno zadržanu osobu.

(5) Vještak psihijatar obavezan je svoj pisani nalaz i mišljenje podnijeti sudu najmanje 24 sata prije održavanja usmene rasprave.

(6) Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu, sud može zatražiti pisane obavijesti i od centra za socijalnu skrb te od drugih osoba koje mogu dati potrebne podatke ili ih može saslušati na raspravi.

(7) Sud će prisilno zadržanoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku i odvjetniku te voditelju odjela dopustiti da se izjasne o svim činjenicama važnim za donošenje odluke o prisilnom smještaju i da postavljaju pitanja vještaku psihijatru i drugim osobama koje će se saslušati na raspravi.

(8) Voditelj odjela obavezan je osigurati da prisilno zadržana osoba ako je to moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, ne bude pod liječničkim tretmanom koji bi onemogućio njezino sudjelovanje na usmenoj raspravi. Iznimno, usmena rasprava može se održati bez prisilno zadržane osobe, ako njezino zdravstveno stanje onemogućuje sudjelovanje na usmenoj raspravi.

(9) Sud može dopustiti da raspravi prisustvuju pojedine osobe koje se bave liječenjem ili zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni radnici i osobe za čije je obrazovanje to potrebno. Na zahtjev prisilno zadržane osobe sud može dopustiti da raspravi prisustvuju najviše dvije osobe koje odredi prisilno zadržana osoba.

(10) Osobe koje su prisutne na raspravi sud će upozoriti da su dužne kao tajnu čuvati sve što su na raspravi saznale te će ih upozoriti na posljedice otkrivanja tajne.

(11) Rasprava se održava u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osoba prisilno zadržana. Iznimno, iz posebno opravdanih razloga rasprava se može održati na sudu, ako se s time suglasi voditelj odjela.

Članak 38.

(1) Na izuzeće sudaca i zapisničara te izuzeće vještaka psihijatra primjenjuju se odredbe o izuzeću propisane zakonom kojim se uređuje parnični postupak.

(2) Na izuzeće djelatnika centra za socijalnu skrb primjenjuju se odredbe o izuzeću propisane zakonom kojim se uređuje opći upravni postupak.

Članak 39.

(1) Odmah po zaključenju usmene rasprave sud donosi rješenje o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu ili otpustu iz psihijatrijske ustanove. Sud odmah objavljuje navedeno rješenje uz kratko obrazloženje i uz objašnjenje prisilno zadržanoj osobi.

(2) Rješenje o otpustu ili prisilnom smještaju sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije u roku od osam dana od primitka obavijesti i dokumentacije o prisilnom zadržavanju.

(3) U rješenju o prisilnom smještaju sud određuje prisilni smještaj u trajanju do 30 dana računajući od dana kada je psihijatar donio odluku o prisilnom zadržavanju osobe s duševnim smetnjama.

4. Produženje prisilnog smještaja

Članak 40.

(1) Ako psihijatrijska ustanova utvrdi da prisilno smještena osoba treba ostati prisilno smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, obvezna je najkasnije sedam dana prije isteka tog vremena predložiti sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

(2) Rješenje o produženju prisilnog smještaja sud donosi po istom postupku po kojem je donio i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

(3) Sud je obavezan rješenje o produženju prisilnog smještaja donijeti najkasnije do isteka roka prethodno određenog prisilnog smještaja.

(4) Rješenjem iz stavka 2. ovoga članka sud može produžiti prisilni smještaj osobe u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju do tri mjeseca od dana isteka vremena određenog rješenjem o prisilnom smještaju iz članka 39. stavka 3. ovoga Zakona.

(5) Svaki daljnji prisilni smještaj može se produžiti rješenjem suda na vrijeme do šest mjeseci.

5. Pravni lijekovi

Članak 41.

(1) Rješenje suda iz članka 39. stavka 1. te članka 40. stavka 2. i 5. ovoga Zakona mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu.

(2) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka dostavlja se prisilno zadržanoj odnosno prisilno smještenoj osobi, osobi od povjerenja, zakonskom zastupniku, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osoba s duševnim smetnjama prisilno zadržana ili prisilno smještena.

(3) Rješenje iz stavka 1. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 42.

- (1) Protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, rješenja kojim se određuje produženje prisilnog smještaja te rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe dopuštena je žalba nadležnom županijskom sudu.
- (2) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje prisilni smještaj i protiv rješenja kojim se određuje produženje prisilnog smještaja mogu podnijeti osobe iz članka 41. stavka 2. ovoga Zakona, izuzev osobe od povjerenja.
- (3) Žalbu protiv rješenja kojim se određuje otpust prisilno zadržane ili prisilno smještene osobe može podnijeti psihijatrijska ustanova u kojoj je osoba s duševnim smetnjama bila prisilno zadržana ili smještena.
- (4) Žalba protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka podnosi se u roku od tri dana od dana dostave rješenja.
- (5) Žalba protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka ne zadržava izvršenje rješenja.

Članak 43.

- (1) O žalbi protiv rješenja iz članka 42. stavka 1. ovoga Zakona odlučuje vijeće nadležnog županijskog suda u sastavu od tri suca na sjednici vijeća.
- (2) Drugostupanjski sud dužan je o žalbi odlučiti u roku od osam dana od dana primitka žalbe.
- (3) Drugostupanjski sud može odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili kao nedopuštenu ili kao nepotpunu, ili odbiti žalbu kao neosnovanu, ili uvažiti žalbu i rješenje preinačiti, ili ukinuti rješenje i prema potrebi uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje.
- (4) Ako drugostupanjski sud ukine prvostupanjsko rješenje i uputi predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje, prvostupanjski sud provest će postupak i donijeti rješenje u roku od osam dana od dana primitka rješenja drugostupanjskog suda.
- (5) U rješenju kojim se ukida prvostupanjsko rješenje o prisilnom smještaju, drugostupanjski sud može odrediti da se nastavi prisilno zadržavanje osobe s duševnim smetnjama do donošenja rješenja iz stavka 4. ovoga članka.
- (6) Rješenje iz stavka 5. ovoga članka sud će psihijatrijskoj ustanovi dostaviti i telekomunikacijskim sredstvima.

Članak 44.

- (1) U postupku radi prisilnog smještaja dopuštena je revizija prema odredbama zakona kojim se uređuje parnični postupak.
- (2) U postupku radi prisilnog smještaja prijedlog za ponavljanje postupka nije dozvoljen.
- (3) Osoba iz članka 42. stavka 2. ovoga Zakona koja stekne mogućnost iznijeti nove činjenice ili predložiti nove dokaze koji bi mogli dovesti do drukčije odluke suda, može zahtijevati da

nadležni sud u izvanparničnom postupku ukine ili preinači pravomoćno rješenje kojim je određen ili produžen prisilni smještaj.

(4) Ako nadležni sud sazna za nove činjenice i dokaze, može i po službenoj dužnosti ukinuti ili preinačiti pravomoćno rješenje kojim je određen ili produžen prisilni smještaj.

6. Otpust iz psihijatrijske ustanove

Članak 45.

Postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe i osobe smještene bez pristanka istovjetan je postupku otpusta iz druge zdravstvene ustanove, osim ako su nastupili uvjeti iz članka 27. ovoga Zakona. U tom slučaju osoba će se prisilno zadržati u skladu sa člankom 31. ovoga Zakona i pokrenut će se postupak njezinoga prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu.

Članak 46.

Prisilno smještena osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove čim istekne vrijeme za koje je određen prisilni smještaj.

7. Prijevremeni otpust i privremeni izlazak

Članak 47.

(1) Prisilno smještena osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove prije isteka vremena za koje je prisilni smještaj određen ako se utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona. Odluku s obrazloženjem o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe donosi voditelj odjela.

(2) Odluku o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe psihijatrijska ustanova obvezna je bez odgode poslati sudu koji je donio rješenje o prisilnom smještaju.

(3) Rješenje o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe može donijeti i sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog prisilno smještene osobe, zakonskog zastupnika ili odvjetnika ako utvrdi da su prestali razlozi za prisilni smještaj iz članka 27. ovoga Zakona.

(4) U postupku prijevremenog otpusta iz stavka 3. ovoga članka sud će na odgovarajući način primijeniti odredbe članka 34. do 39. i 41. do 44. ovoga Zakona.

Članak 48.

Kad se otpušta iz psihijatrijske ustanove osoba s duševnim smetnjama koja se nije sposobna brinuti o sebi niti ima druge osobe koje su po zakonu obvezne i mogu se brinuti o njoj, zbrinut će se prema posebnim propisima kojima se uređuje socijalna skrb.

Članak 49.

Psihijatrijska ustanova može odobriti privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove prisilno smještenoj osobi zbog pripreme za otpust ili drugih opravdanih razloga ako postoji visok

stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće ugroziti vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

Glava VII.

PRISILNI SMJEŠTAJ I LIJEČENJE NA SLOBODI NEUBROJIVE OSOBE

Članak 50.

Na neubrojivu osobu kojoj je prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili liječenje na slobodi odredio sud u kaznenom postupku primijenit će se odredbe ovoga Zakona ako odredbama ove Glave nije što posebno propisano.

1. Određivanje i provođenje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 51.

(1) Sud u kaznenom postupku odredit će prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju šest mjeseci ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji, zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost, mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Sud u kaznenom postupku odredit će psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi u trajanju šest mjeseci, ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti dovoljno njezino liječenje na slobodi. Ova odluka sadrži upozorenje neubrojivoj osobi da će biti prisilno smještena u psihijatrijsku ustanovu ako do dana određenog rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu iz članka 53. stavka 4. ovoga Zakona ne započne liječenje na slobodi.

Članak 52.

Postupak prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu odnosno psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi, započinje izvršnošću odluke suda o određivanju prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi u kaznenom postupku odnosno rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti.

Članak 53.

(1) Prvostupanjski sud koji je u kaznenom postupku odredio prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili njezino psihijatrijsko liječenje na slobodi, dostavit će bez odgode županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu odnosno boravištu neubrojive osobe odluku kojom se utvrđuje da je osoba počinila protupravno djelo u stanju neubrojivosti i određuje njezin prisilni smještaj u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijsko liječenje na slobodi u trajanju šest mjeseci s naznakom datuma pravomoćnosti te odluke odnosno pravomoćnosti rješenja o njezinom izvršenju prije pravomoćnosti, nalaz i mišljenje vještaka psihijatra, a po potrebi i druge podatke koji su utjecali na donošenje odluke o prisilnom smještaju ili psihijatrijskom liječenju na slobodi.

(2) Županijski sud će odmah, a najkasnije u roku od tri dana od primitka dokumentacije iz stavka 1. ovoga članka, donijeti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu radi provođenja sudske odluke o prisilnom smještaju odnosno psihijatrijskom liječenju na slobodi prema listi psihijatrijskih ustanova za prisilni smještaj neubrojivih osoba odnosno listi psihijatrijskih ustanova u kojima se neubrojive osobe liječe na slobodi, vodeći računa o opasnosti neubrojive osobe i sigurnosnim uvjetima u psihijatrijskim ustanovama.

(3) Ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom će odrediti liste psihijatrijskih ustanova iz stavka 2. ovoga članka.

(4) Rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu sadrži: osobne podatke o neubrojivoj osobi, podatke o sudskoj odluci na temelju koje se upućuje, psihijatrijsku ustanovu u koju se upućuje, naznaku da su prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi određeni na rok od šest mjeseci te dan, mjesec i godinu kada se neubrojiva osoba treba prisilno smjestiti u psihijatrijsku ustanovu odnosno javiti u psihijatrijsku ustanovu radi liječenja na slobodi.

(5) Rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu dostavlja se neubrojivoj osobi, zakonskom zastupniku, odvjetniku, ustanovi u kojoj se nalazi neubrojiva osoba i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj će se provoditi prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(6) Pravo žalbe protiv rješenja o upućivanju imaju neubrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik u roku od tri dana od dostave rješenja. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(7) Ako županijski sud iz stavka 1. ovoga članka nije ujedno i nadležan sud prema članku 3. stavku 1. točki 5. ovoga Zakona, po pravomoćnosti rješenja o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu ustupit će predmet nadležnom sudu i o tome obavijestiti psihijatrijsku ustanovu.

Članak 54.

Na obrazloženi prijedlog ministra nadležnog za poslove zdravlja, nadležni sud može donijeti rješenje o premještanju neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu.

Članak 55.

(1) Psihijatrijska ustanova obavijestit će nadležni sud o početku psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi.

(2) Psihijatrijska ustanova bez odgode će obavijestiti nadležni sud:

1. ako neubrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne psihijatrijsko liječenje na slobodi na dan koji je određen rješenjem o upućivanju u psihijatrijsku ustanovu,

2. o prisilnom zadržavanju neubrojive osobe kod koje je došlo do pogoršanja zdravstvenog stanja zbog čega je nastupila vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo te da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi,

3. ako neubrojiva osoba više nema teže duševne smetnje ili ne postoji vjerojatnost da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo.

(3) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 1. ovoga članka, ako utvrdi da nije postojao opravdani razlog zbog kojega neubrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi na dan određen rješenjem o upućivanju, donijeti rješenje o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju 30 dana i izdati dovedbeni nalog kojeg će bez odgode izvršiti policija u suradnji s psihijatrijskom ustanovom u koju će neubrojiva osoba biti prisilno smještena. Nakon proteka 30 dana nastaviti će se psihijatrijsko liječenje na slobodi, osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud, primjenjujući odredbe članka 59. ovoga Zakona, ne donese rješenje o produženju prisilnog smještaja.

(4) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 2. ovoga članka na odgovarajući način provesti postupak prema odredbama članka 34. do 39. i članka 41. ovoga Zakona i donijeti rješenje o prisilnom smještaju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju do jedne godine ako utvrdi da su ispunjeni uvjeti iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(5) Nadležni sud će po primitku obavijesti iz stavka 2. točke 3. ovoga članka donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi.

2. Trajanje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi

Članak 56.

(1) Prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi može trajati najdulje do isteka najviše propisane kazne za protupravno djelo koje je neubrojiva osoba počinila, računajući od početka psihijatrijskog liječenja. Nakon isteka toga roka, ako i dalje postoje razlozi iz članka 27. ovoga Zakona, prisilni smještaj te osobe provest će se prema odredbama glave VI. ovoga Zakona.

(2) Psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi može trajati najdulje pet godina računajući od početka toga liječenja. U slučaju iz članka 59. stavka 3. ovoga Zakona rok od pet godina računa se od zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, koje tada ne može trajati dulje od roka iz stavka 1. ovoga članka.

3. Privremeni izlazak iz psihijatrijske ustanove

Članak 57.

(1) Privremeni izlazak neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove radi njezine forenzičke terapije i rehabilitacije te socijalne adaptacije ili iz drugih opravdanih razloga odobrit će se ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće ugroziti vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

(2) O prvom izlasku neubrojive osobe i o kasnijim izlascima duljim od 15 dana na temelju obrazloženog pisanog prijedloga voditelja odjela odlučuje nadležni sud. Odluku o ostalim izlascima donosi voditelj odjela, o čemu psihijatrijska ustanova izvješćuje sud.

(3) Rješenjem kojim odlučuje o izlascima duljim od 15 dana sud može odrediti zabranu napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, susreta i druženja s određenim osobama. Izvršenje ovih mjera nadzire policija kojoj sud dostavlja rješenje o privremenom izlasku.

(4) Voditelj odjela obavezan je poduzeti sve mjere i radnje radi sprječavanja mogućeg opasnog ponašanja neubrojive osobe za vrijeme privremenog izlaska.

4. Produženje prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpust iz psihijatrijske ustanove ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi i zamjena prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi

Članak 58.

(1) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje 15 dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produženje prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi ako i dalje postoje razlozi iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona.

(2) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje 15 dana prije isteka roka na koji je određeno psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi podnijeti nadležnom sudu obrazloženi pisani prijedlog za produženje tog liječenja ako i dalje postoje razlozi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona.

(3) Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi nadležnom sudu psihijatrijska ustanova može podnijeti uvijek, a prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove, za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi ili za prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi neubrojiva osoba, zakonski zastupnik ili odvjetnik, jednom u šest mjeseci.

(4) Ako psihijatrijska ustanova ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 1. ovoga članka, neubrojiva osoba otpustit će se iz psihijatrijske ustanove protekom roka na koji je određen prisilni smještaj.

(5) Ako psihijatrijska ustanova ne podnese sudu pisani prijedlog iz stavka 2. ovoga članka, psihijatrijsko liječenje na slobodi prestaje istekom roka na koje je određeno.

(6) O otpustu iz stavka 4. odnosno prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi iz stavka 5. ovoga članka psihijatrijska ustanova obvezna je obavijestiti nadležni sud.

Članak 59.

(1) O prijedlogu za produženje prisilnog smještaja ili za produženje psihijatrijskog liječenja na slobodi, za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, za otpust neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ili za prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi sud odlučuje na temelju provedene rasprave primjenjujući na odgovarajući način odredbe članka 37. do 41. ovoga Zakona.

(2) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da i dalje postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona odnosno za određivanje

njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o produženju prisilnog smještaja odnosno produženju psihijatrijskog liječenja na slobodi na rok do jedne godine. Svako daljnje produženje prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi može se produžiti na rok do jedne godine ne prekoračujući rok iz članka 56. ovoga Zakona.

(3) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona, ali da postoje pretpostavke za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o zamjeni prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi u trajanju do jedne godine.

(4) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 51. stavka 1. ovoga Zakona niti za određivanje njezinog psihijatrijskog liječenja na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

(5) Ako sud nakon provedenog postupka utvrdi da ne postoje pretpostavke za psihijatrijsko liječenje na slobodi iz članka 51. stavka 2. ovoga Zakona, donijet će rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi.

(6) Rješenje iz stavka 2., 3., 4. i 5. ovoga članka sud je dužan izraditi i otpremiti bez odgode, a najkasnije do isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili psihijatrijsko liječenje na slobodi.

(7) Rješenje iz stavka 2., 3., 4. i 5. ovoga članka dostavlja se neubrojivoj osobi, zakonskom zastupniku, odvjetniku i psihijatrijskoj ustanovi.

(8) Pravo na žalbu protiv rješenja iz stavka 2. i 3. ovoga članka imaju neubrojiva osoba, zakonski zastupnik i odvjetnik, a protiv rješenja iz stavka 3., 4. i 5. ovoga članka psihijatrijska ustanova. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

Glava VIII.

MJERE PRISILE PREMA OSOBI S TEŽIM DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 60.

(1) Mjere prisile su sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osobe s težim duševnim smetnjama koja je smještena u psihijatrijskoj ustanovi.

(2) Ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom će propisati vrste i način primjene mjera prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama.

Članak 61.

(1) Mjere prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama smiju se primijeniti samo iznimno ako je to jedino sredstvo da se otkloni neposredna opasnost koja proizlazi iz njezinog ponašanja, a kojom ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život ili zdravlje.

(2) Mjere prisile primijenit će se samo u mjeri i na način prijeko potreban da se ukloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Mjere prisile smiju trajati samo dok je to nužno da se ukloni opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

(4) Mjere prisile mogu se primijeniti tek nakon što se neprisilnim mjerama nije otklonila opasnost iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 62.

(1) Odluku o primjeni mjere prisile donosi psihijatar i nadzire njezinu primjenu.

(2) Ako zbog iznimne hitnosti nije moguće čekati da odluku donese psihijatar, odluku o primjeni mjere prisile može donijeti doktor medicine, medicinska sestra ili drugo zdravstveno osoblje, koji su obvezni o tome odmah obavijestiti psihijatra koji će pregledati osobu s težim duševnim smetnjama i odlučiti o daljnjoj primjeni mjere prisile.

Članak 63.

Psihijatrijska ustanova obvezna je osigurati da stručno zdravstveno osoblje stalno prati tjelesno i duševno stanje osobe s težim duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju mjere prisile.

Članak 64.

(1) Prije nego što se na nju primijene mjere prisile, osoba s težim duševnim smetnjama bit će na to upozorena, ako je to s obzirom na okolnosti moguće.

(2) Mjere prisile, razlozi, način i trajanje te ime osobe koja je donijela odluku o njezinoj primjeni obvezno se unose u medicinsku dokumentaciju.

(3) O primjeni mjera prisile psihijatrijska ustanova obavijestit će osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika i etičko povjerenstvo.

(4) Psihijatrijska ustanova obvezna je najmanje dva puta godišnje izvijestiti Povjerenstvo o primijenjenim mjerama prisile. Psihijatrijska ustanova obavijestit će Povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu.

(5) Osoba s težim duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile, osoba od povjerenja i zakonski zastupnik mogu se obratiti Povjerenstvu sa zahtjevom da ispita primjenu mjera prisile.

Članak 65.

Ako policija po pozivu primjenjuje sredstva prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi, obvezna je postupati s posebnom pažnjom, štiti njezino dostojanstvo te se držati uputa zdravstvenog osoblja.

Članak 66.

(1) Psihijatrijska ustanova obvezna je o primjeni mjera prisile obavijestiti nadležni sud ako osoba s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile, osoba od povjerenja ili njezin zakonski zastupnik to pisano zatraži.

(2) Sud će na odgovarajući način ispitati opravdanost, intenzitet i trajanje mjera prisile i donijeti odluke potrebne za zaštitu osobe s duševnim smetnjama.

Članak 67.

Ustanove socijalne skrbi mogu primjenjivati mjere prisile prema osobama s težim duševnim smetnjama koje su smještene u tim ustanovama, pod uvjetima i na način propisan odredbama ove Glave.

Glava IX.

OBVEZUJUĆA IZJAVA

Članak 68.

(1) Svaka osoba može ovlastiti samo jednu osobu, koja na to pristane, da kao osoba od povjerenja umjesto nje, nakon što se ispune zakonske pretpostavke, daje ili uskrati pristanak na određene medicinske postupke propisane ovim Zakonom (u daljnjem tekstu: obvezujuća izjava).

(2) Obvezujuća izjava je pravovaljana ako je sastavljena u obliku javnobilježničkog akta.

(3) Ministar nadležan za poslove zdravlja i ministar nadležan za poslove pravosuđa u suradnji će pravilnikom propisati vođenje evidencije o obvezujućim izjavama, načinu pohranjivanja, čuvanja i ostvarivanja prava pristupa podacima iz obvezujućih izjava.

Članak 69.

(1) Obvezujuća izjava primjenjuje se samo onda ako osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom.

(2) Obvezujuća izjava obvezuje sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane ovim Zakonom.

Članak 70.

(1) Davatelj obvezujuće izjave može biti osoba koja je navršila 18 godina života ili je stekla poslovnu sposobnost prije punoljetnosti, a nije lišena poslovne sposobnosti za donošenje odluka o medicinskim postupcima.

(2) Osoba od povjerenja može biti osoba koja je navršila 18 godina života i koja nije lišena poslovne sposobnosti.

(3) Osoba od povjerenja ne može ovlaštenje iz obvezujuće izjave prenijeti na drugu osobu.

Članak 71.

(1) Davatelj obvezujuće izjave i osoba od povjerenja mogu u svakom trenutku opozvati obvezujuću izjavu.

(2) Opoziv obvezujuće izjave je pravovaljan ako je sastavljen u obliku javnobilježničkog akta.

Članak 72.

(1) Obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskoga zastupnika.

(2) Ako psihijatrijska ustanova smatra da je odluka osobe od povjerenja štetna za osobu s duševnim smetnjama, obavijestit će o tome nadležni centar za socijalnu skrb koji je ovlašten pokrenuti postupak opoziva obvezujuće izjave pred općinskim sudom mjesno nadležnim prema prebivalištu odnosno boravištu osobe s duševnim smetnjama.

(3) Do pravomoćnosti odluke iz stavka 2. ovoga članka, sud može privremenom mjerom zaštititi interese osobe s duševnim smetnjama.

Članak 73.

Obvezujuća izjava prestaje važiti u slučaju smrti davatelja izjave ili osobe od povjerenja, u slučaju lišenja poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opozivom obvezujuće izjave ili odlukom suda.

Glava X.

POVJERENSTVO ZA ZAŠTITU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 74.

(1) Povjerenstvo se osniva pri ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

(2) Povjerenstvo je nadležno:

1. raspravljati pitanja od važnosti za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te predlagati i poticati donošenje mjera za njezino unapređivanje,

2. pratiti poštovanje ljudskih prava i sloboda te dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,

3. pratiti provođenje medicinskih postupaka propisanih ovim Zakonom i predlagati preporuke radi otklanjanja uočenih nepravilnosti,

4. ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja i smještaja u psihijatrijsku ustanovu i posebno primjenu posebnih medicinskih postupaka i mjera prisile prema osobama s duševnim smetnjama te predlagati preporuke radi otklanjanja uočenih nepravilnosti,

5. pratiti izvršavanje predloženih preporuka,
6. iznositi nadležnim tijelima prijedloge i mišljenja u vezi s primjenom ovoga Zakona,
7. odobravati projekte biomedicinskih istraživanja nad osobama s duševnim smetnjama i pratiti njihovu provedbu,
8. razmatrati i davati mišljenje o drugim pitanjima važnima za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i unapređivanje njihova zdravlja.

Članak 75.

- (1) Povjerenstvo ima 11 članova, od kojih je pet stručnjaka iz područja psihijatrije, četiri stručnjaka iz područja prava, jedan stručnjak iz područja socijalnog rada i jedan predstavnik udruga registriranih iz područja zaštite ljudskih prava.
- (2) Predsjednika i članove Povjerenstva imenuje ministar nadležan za poslove pravosuđa na vrijeme od četiri godine.
- (3) Ministar nadležan za poslove pravosuđa donosi poslovnik o radu Povjerenstva.
- (4) Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa obavlja administrativne poslove za Povjerenstvo.

Članak 76.

- (1) Radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetanjama članovi Povjerenstva mogu, uz najavu ili bez nje, obilaziti psihijatrijske ustanove i ustanove socijalne skrbi. Članove Povjerenstva za obilazak određuje predsjednik Povjerenstva.
- (2) Povjerenstvo će na temelju zapisnika o obilasku sastaviti izvješće koje se dostavlja ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelu nadležnom za nadzor ustanove, podnositelju prijave ako je povod obilasku pojedinačna prijava i osobi s duševnim smetnjama ako je ona bila razlogom obilaska.
- (3) Ako utvrdi povrede u provedbi zakona ili povrede pravila struke Povjerenstvo je obvezno bez odgode, a najkasnije u roku od 15 dana od utvrđene povrede, o tome obavijestiti nadležno državno tijelo i nadležnu komoru radi poduzimanja propisanih mjera.
- (4) Na sve članove Povjerenstva primjenjuje se obveza čuvanja tajne u skladu s odredbama glave V. ovoga Zakona.
- (5) Sredstva za rad Povjerenstva osiguravaju se u državnom proračunu.

Glava XI.

PREKRŠAJNE ODREDBE

Članak 77.

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 100.000,00 kuna, kaznit će se psihijatrijska ustanova ako:

1. osobi s duševnim smetnjama uskrati prava iz članka 14. stavka 1. ovoga Zakona, osim u slučajevima iz članka 14. stavka 4. ovoga Zakona,
2. primijeni psihokirurgiju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 16. ovoga Zakona,
3. primijeni kastraciju prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 17. ovoga Zakona,
4. primijeni elektrokonvulzivno liječenje prema osobi s duševnim smetnjama protivno članku 18. ovoga Zakona,
5. primijeni biomedicinska istraživanja nad osobom s duševnim smetnjama protivno članku 19. stavku 1. i 2. ovoga Zakona,
6. o provedbi biomedicinskog istraživanja ne izvijesti Povjerenstvo prema članku 19. stavku 3. ovoga Zakona,
7. ne vodi medicinsku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama prema člancima 14. stavku 2., 20. stavku 1., 23. stavku 1., 26. stavku 4., 30., 31. stavku 1. i 64. stavku 2. ovoga Zakona,
8. da podatke iz medicinske dokumentacije protivno članku 23. stavcima 2., 4. i 5. ovoga Zakona,
9. kod dobrovoljnog smještaja ne pribavi pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama prema članku 25. stavku 1. ovoga Zakona,
10. o smještaju bez pristanka ne obavijesti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom prema članku 26. stavku 1. ovoga Zakona,
11. o prisilnom zadržavanju osobe smještene bez pristanka ne obavijesti nadležni sud prema članku 26. stavku 4. ovoga Zakona,
12. o prijemu u psihijatrijsku ustanovu ne obavijesti osobe prema članku 29. stavku 3. ovoga Zakona,
13. propusti otpustiti osobu kod koje ne postoje razlozi za zadržavanje prema članku 30. ovoga Zakona,
14. o prisilnom zadržavanju ne obavijesti nadležni sud prema članku 32. stavku 1. i članku 33. ovoga Zakona,
15. propusti otpustiti prisilno smještenu osobu s duševnim smetnjama prema članku 46. ovoga Zakona,
16. o prijevremenom otpustu prisilno smještene osobe s duševnim smetnjama ne obavijesti nadležni sud prema članku 47. stavkom 2. ovoga Zakona,
17. o provedbi psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi ne obavijesti nadležni sud prema članku 55. stavku 1. i 2. ovoga Zakona,
18. o privremenom izlasku neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ne obavijesti nadležni sud prema članku 57. stavku 2. ovoga Zakona,
19. o otpustu iz psihijatrijske ustanove ili prestanku liječenja neubrojive osobe na slobodi ne obavijesti nadležni sud prema članku 58. stavku 6. ovoga Zakona,
20. primijeni mjere prisile protivno članku 61. ovoga Zakona,
21. o primjeni mjera prisile ne obavijesti osobe i povjerenstva prema članku 64. stavku 3. i 4. ovoga Zakona,

22. o primjeni mjera prisile na obavijesti nadležni sud prema članku 66. stavku 1. ovoga Zakona

23. ne postupi po obvezujućoj izjavi prema članku 69. ovoga Zakona.

(2) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 25.000,00 kuna, kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi čijom radnjom je ostvaren prekršaj iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Novčanom kaznom u iznosu od 20.000,00 do 200.000,00 kuna kaznit će se psihijatrijska ustanova za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen prema djetetu.

(4) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 50.000,00 kuna kaznit će se odgovorna osoba u psihijatrijskoj ustanovi čijom je radnjom ostvaren prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen prema djetetu.

(5) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 100.000,00 kuna, kaznit će se ustanova socijalne skrbi ako primjeni mjere prisile protivno članku 67. ovoga Zakona.

(6) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 25.000,00 kuna, kaznit će se odgovorna osoba u ustanovi socijalne skrbi i fizička osoba čijom je radnjom ostvaren prekršaj iz stavka 5. ovoga članka.

Glava XII.

PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 78.

(1) Ministar nadležan za poslove zdravlja donijet će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona provedbene propise iz članka 10. stavka 3., članka 28. stavka 2., članka 32. stavka 2., članka 53. stavka 3. i članka 60. stavka 2.

(2) Ministar nadležan za poslove zdravlja i ministar nadležan za unutarnje poslove u suradnji će, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, donijeti naputak iz članka 28. stavka 4.

(3) Ministar nadležan za poslove pravosuđa i ministar nadležan za poslove zdravlja u suradnji će, u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona, donijeti pravilnik iz članka 68. stavka 3.

(4) Ministar nadležan za poslove pravosuđa imenovat će u roku od 30 dana od stupanja na snagu ovoga Zakona Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama (članak 75. stavak 2.) i donijeti poslovnik o njegovom radu u roku od 30 dana od imenovanja Povjerenstva (članak 75. stavak 3.).

Članak 79.

Do stupanja na snagu propisa iz članka 78. stavka 1. ovoga Zakona, primjenjuju se u dijelu u kojem nisu u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona:

- Obrazac obrazloženja prisilnog smještaja osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi („Narodne novine“, broj 86/98),
- Obrazac obavijesti o prisilnom zadržavanju u psihijatrijskoj zdravstvenoj ustanovi („Narodne novine“, broj 86/98),

- Rješenje o određivanju zdravstvenih ustanova za smještaj i liječenje nebrojivih osoba („Narodne novine“, broj 86/98, 45/06).

Članak 80.

(1) Postupci prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja, produženja i otpusta iz psihijatrijske ustanove pokrenuti prije stupanja na snagu ovoga Zakona dovršit će se primjenom odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02).

(2) Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, odredbe članka 44. ovoga Zakona primjenjivat će se i na postupke pokrenute prije stupanja na snagu ovoga Zakona, ako je drugostupanjska odluka u njima donesena nakon stupanja na snagu ovoga Zakona.

(3) Na postupke produženja prisilnog smještaja te otpusta osoba iz psihijatrijske ustanove prema kojima je prisilni smještaj pravomoćno određen primjenom Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02), a koji će se pokrenuti nakon stupanja na snagu ovoga Zakona, primjenjivat će se odredbe ovoga Zakona.

(4) Odredbe glave VII. ovoga Zakona na odgovarajući će se način primijeniti u izvršenju sudskih odluka donesenih prema nebrojivim osobama na temelju Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 i 115/06) i Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12, 143/12, 56/13 i 145/13).

Članak 81.

Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnovano temeljem odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02) nastavlja s radom do osnivanja Povjerenstva u skladu s odredbama ovoga Zakona.

Članak 82.

Psihijatrijska ustanova će u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona obavijestiti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom o svim osobama s težim duševnim smetnjama koje su se na dan stupanja na snagu ovoga Zakona zatekle u psihijatrijskoj ustanovi na temelju pristanka zakonskog zastupnika.

Članak 83.

Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02).

Članak 84.

Ovaj Zakon objavit će se u „Narodnim novinama“, a stupa na snagu 1. siječnja 2015.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. RAZLOZI ZBOG KOJIH SE ZAKON DONOSI I PITANJA KOJA SE UREĐUJU OVIM ZAKONOM

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (u daljnjem tekstu: ZZODS) donesen je 1997. godine („Narodne novine“, broj 111/97), a izmjene koje su uslijedile („Narodne novine“, broj 27/98, 128/99 i 79/02) kretale su se od ispravka pogrešaka u odnosu na izvorni tekst ZZODS, preciziranja pojedinih odredbi sukladno potrebama prakse do značajnih izmjena koje su izvršene 2002. godine u odnosu na Glavu VII. ZZODS koja normira postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama i osuđenima. Naime, odredbe Glave VII. tada je bilo potrebno uskladiti s odredbama Glave XXVIII. Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku koje propisuju postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama.

Potreba za donošenjem novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama proizašla je, prije svega, iz potrebe njegovog usklađivanja s međunarodnim dokumentima i to: Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine, UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, praksom Europskog suda za ljudska prava i drugim međunarodnim dokumentima. Nadalje, bilo je potrebno ZZODS uskladiti sa Zakonom o kaznenom postupku. Zbog brojnih izmjena koje su učinjene već u Glavi I. (Opće odredbe) i Glavi II. (Temeljna načela) važećeg ZZODS, a koje imaju za cilj jačanje prava i bolju zaštitu osoba s duševnim smetnjama i usklađene su s potrebama zakonodavstva i prakse, pristupilo se izradi novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, a ne izmjenama i dopunama važećeg Zakona.

Za potrebe izrade Konačnog prijedloga Zakona, u cilju stjecanja uvida u podatke o broju hospitalizacija, pribavljeni su podaci od Županijskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu te od Ministarstva zdravlja. Prema podacima sudova proizlazi da je u trogodišnjem razdoblju (2010.-2012.) bilo ukupno 1.003 predmeta prisilne hospitalizacije punoljetnih osoba, dok nije bilo predmeta prisilne hospitalizacije djece. Nadalje, prema podacima Ministarstva zdravlja na dan 20. svibnja 2013. u psihijatrijskim ustanovama i odjelima u Republici Hrvatskoj smješteno je 3.228 osoba dobrovoljno, 720 uz zamjenski pristanak (zakonskog zastupnika ili skrbnika) te 410 prema odluci suda.

U izradi Konačnog prijedloga Zakona osobita pažnja posvećena je potrebama iz prakse. To se, prije svega, odnosi na mogućnost psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi (Glava VII.), mogućnost davanja izjave za slučaj buduće nesposobnosti za davanje pristanka (obvezujuća izjava, Glava IX.) i unaprjeđenje odredbi koje propisuju dobrovoljni smještaj. Posebna pažnja usmjerena je i unapređenju teksta Konačnog prijedloga Zakona u cilju jačanja zaštite prava djece s duševnim smetnjama.

U Konačnom prijedlogu Zakona poboljšana je Glava II. – Temeljna načela. Novine se prvenstveno odnose na usklađivanje s međunarodnim obvezama koje je preuzela Republika Hrvatska i to sa sadržajem članka 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima (pravo na standard zdravlja), članka 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pravo na zaštitu od nečovječnog i degradirajućeg postupanja te pravo na slobodu), članka 12. i 19. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (pravo na poslovnu sposobnost i pravo na život u zajednici) i članka 12.

Konvencije o pravima djeteta (uvažavanje mišljenja djeteta). U dijelu koji se odnosi na postavljanje dijagnoze, temeljna načela ispunjavaju i generalnu mjeru u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Temeljna načela u potpunosti su usklađena i s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN, 1991.) i Preporukom Vijeća Europe br. Rec (10) 2004 koja se odnosi na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama.

Nadalje, dorađena je i proširena Glava III. kojom su propisana prava osoba s duševnim smetnjama koje su smještene u psihijatrijskoj ustanovi. U skladu s recentnim izmjenama u izbornom zakonodavstvu te člankom 29. a) UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom dodano je i korištenje aktivnog biračkog prava za vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi.

Poboljšana je i Glava IV. koja regulira posebne medicinske postupke i biomedicinska istraživanja, koji obuhvaćaju elektrokonvulzivno liječenje, psihokirurgiju i kastraciju. Psihokirurgija i kastracija su zabranjene. Uvjeti za određivanje elektrokonvulzivnog liječenja i provođenje biomedicinskih istraživanja su prošireni. Za posebne medicinske postupke propisane ovom Glavom nije moguć pristanak zakonskog zastupnika niti osobe od povjerenja što je u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Konačnim prijedlogom Zakona poboljšana je i nomotehnički dorađena Glava V. kojom se regulira zaštita tajnosti podataka i medicinska dokumentacija.

S obzirom na navedenu potrebu usklađivanja ZZODS s međunarodnim dokumentima te praksom Europskog suda za ljudska prava, nova koncepcija Konačnog prijedloga Zakona uvodi kao novinu i smještaj bez pristanka. Navedeno je u skladu s presudama Europskog suda za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2004.), *Shtukaturev protiv Rusije* (2008.), *S. protiv Bugarske* (2012.) i *S. protiv Češke Republike* (2012.) i s komparativnim rješenjima drugih zemalja. Smještaj bez pristanka je smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu temeljem pristanka koji je dala osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (zamjenski pristanak).

U dijelu koji se odnosi na prisilni smještaj osobe s duševnim smetnjama poboljšane su odredbe koje propisuju postupanje policijskih službenika. Nadalje, Konačnim prijedlogom Zakona, a sukladno članku 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, vrijeme prijema osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu skraćeno je na vrijeme do 48 sati čime je propisan dodatni oblik zaštite prava na slobodu osobe s duševnim smetnjama.

Konačnim prijedlogom Zakona poboljšan je i izričaj procesnih odredbi. Naime, propisana je specijalizacija sudaca koji u županijskim sudovima odlučuju u postupcima prisilnog smještaja osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu (članak 34.). Novina je i proširenje ovlasti suda koji je u postupku prisilnog smještaja ovlašten utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke neovisno o prijedlozima stranaka. Propisivanjem takve ovlasti suda ispunjava se jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Kao novina propisana je i odredba prema kojoj osobe lišene poslovne sposobnosti ili djelomično lišene poslovne sposobnosti mogu u cilju zaštite svojih prava i interesa poduzimati radnje u postupku sukladno njihovoj sposobnosti shvaćanja značenja poduzetih radnji i pravnih posljedica, a što je u skladu sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Nadalje, iako važeći zakon propisuje mogućnost prisustvovanja osobe s duševnim smetnjama raspravi koja se može održati u psihijatrijskoj ustanovi, u praksi su se rasprave održavale u prostoru suda i u pravilu u odsutnosti osobe s duševnim smetnjama o čijem smještaju se odlučivalo. Konačnim prijedlogom Zakona poboljšane su odredbe koje se odnose na sudjelovanje osoba s duševnim smetnjama u postupku na način da je obligatorno propisano prisustvovanje osobe s duševnim smetnjama raspravi i održavanje rasprave u psihijatrijskoj ustanovi, a samo iznimno na sudu. Na ovaj način osigurano je pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u postupku koji se na nju odnosi u skladu s pravnim stajalištem Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukaturov protiv Rusije* (2008.) i u skladu s jednom od generalnih mjera u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* (2011.). Praksa je također pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja. To je osobito dolazilo do izražaja u manjim sredinama gdje su zaposlenici psihijatrijskih ustanova koji su odlučivali o prisilnom zadržavanju osobe s duševnim smetnjama bili ujedno i vještaci. Nadalje, Konačnim prijedlogom Zakona propisano je da sud može, a na prijedlog prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora, pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi zadržana osoba. Na ovaj način ispunjene su i obveze koje proizlaze iz članaka 5. i 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koje propisuju pravo na zaštitu od proizvoljnog odlučivanja po pitanju slobode kretanja te pravo na kvalitetno vještačenje u sudskom postupku.

U odnosu na odredbe Glave VII. (Neubrojive osobe u kaznenom postupku) uvedeno je kao novina psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi. Ovo liječenje određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj neubrojive osobe (postojanje teže duševne smetnje i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela) ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje neubrojive osobe na slobodi. Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 53/91) kao sigurnosna mjera, a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile protupravnu radnju u neubrojivom stanju, a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi, kao i zbog tendencije deinstitucionalizacije ustanova koja se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Ovo liječenje određuje se prvi puta u trajanju šest mjeseci s mogućnošću produljenja. U slučaju da neubrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne liječenje na slobodi, nadležni sud donijet će rješenje o određivanju prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju 30 dana. Po proteku tog roka nastaviti će se psihijatrijsko liječenje neubrojive osobe na slobodi, osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud ne donese rješenje o produženju prisilnog smještaja. U slučaju da je, unatoč liječenju neubrojive osobe na slobodi, došlo do pogoršanja njezinog zdravstvenog stanja, sud će pokrenuti postupak za prisilni smještaj neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu po odredbama za civilni smještaj. Odredbe Glave VII. također propisuju i postupak određivanja, provođenja i produljenja prisilnog smještaja te otpust, a kao novina uvedena je i mogućnost zamjene prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, ali tek nakon proteka roka šest mjeseci na koji je sud u kaznenom postupku po prvi puta odredio prisilni smještaj neubrojive osobe.

U Glavi VIII. propisane su mjere prisile. U odnosu na važeći Zakon naslov Glave „Primjena fizičke sile u zaštiti osoba s duševnim smetnjama“ zamijenjen je naslovom „Mjere prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama“. Nadalje, Konačnim prijedlogom Zakona ograničena je primjena mjera prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama. One se mogu primijeniti samo ako je to jedino sredstvo za otklanjanje neposredne opasnosti koja proizlazi

iz njezinog ponašanja kojim se ozbiljno i izravno ugrožava zdravlje ili život nje same ili drugih osoba. Izostavljena je mogućnost primjene mjera prisile u slučaju oštećenja ili uništenja imovine. Propisano je načelo proporcionalnosti vezano uz vrijeme trajanja mjera prisile, a također se navodi i potreba za primjenom mjera de eskalacije (neprisilne mjere). Propisane novine u skladu su sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te pravnim stajalištima Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Bureš protiv Češke Republike* (2012.). U odnosu na važeći Zakon, Konačnim prijedlogom Zakona propisana je obveza ministra nadležnog za poslove zdravlja da posebnim propisom propiše mjere prisile i neprisilne mjere, što će dovesti do standardizacije primjene tih mjera u psihijatrijskim ustanovama. Iako odluku o primjeni mjera prisile donosi psihijatar, Konačnim prijedlogom Zakona propisano je da u hitnim slučajevima tu odluku može donijeti i drugi zdravstveni radnik o čemu mora obavijestiti psihijatra koji će odlučiti o daljoj primjeni mjera prisile. Na ova način poboljšana je zaštita osoba s duševnim smetnjama u skladu sa člancima 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Kao novina, propisana je i obveza psihijatrijske ustanove da o primjeni mjera prisile izvijesti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama, kako bi se osiguralo praćenje prevalencije primjene tih mjera. Konačnim prijedlogom Zakona propisana je dodatna zaštita osobe s duševnim smetnjama u slučajevima postupanja policijskih službenika. Vezano za primjenu mjera prisile prema osobama s duševnim smetnjama smještenim u ustanovama socijalne skrbi, Konačnim prijedlogom Zakona propisano je da ove ustanove mogu primjenjivati mjere prisile prema osobama s težim duševnim smetnjama samo ako imaju zaposlenog psihijatra i pod uvjetima propisanim ovim Zakonom.

Sukladno članku 12. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, a po uzoru na komparativna rješenja drugih zemalja, Konačnim prijedlogom Zakona propisana je mogućnost da svaka osoba unaprijed, u očekivanju pogoršanja zdravlja, odredi osobu od povjerenja koja će za nju donositi odluke o liječenju u trenutku kada ona sama ne bude mogla donositi takve odluke – obvezujuća izjava. Obvezujuća izjava pravovaljana je ako je sastavljena u obliku javnobilježničkog akta, a isti oblik potreban je i za njezin opoziv.

Konačnim prijedlogom Zakona naziv Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama promijenjen je u Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama. Povjerenstvo nema inspekcijske ovlasti budući da ih obavlja Sektor za inspekcijske poslove Ministarstva zdravlja. Prilikom propisivanja nadležnosti Povjerenstva, predlagatelj je vodio računa o nadležnosti Pučkog pravobranitelja koja proizlazi iz Zakona o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja („Narodne novine“, broj 18/11), u cilju izbjegavanja nepotrebnog preklapanja. Novina je da se Povjerenstvo osniva pri ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa, a ne kako je u važećem zakonu propisano pri ministarstvu nadležnom za poslove zdravlja. Naime, Konačnim prijedlogom Zakona osobe s duševnim smetnjama su subjekti u postupku što je u skladu s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koja je u cijelosti napustila medicinski pristup koji objektivizira položaj osoba s invaliditetom i zamijenila ga zaštitom njihovih prava.

Usklađivanjem odredbi Konačnog prijedloga Zakona s međunarodnim dokumentima, Zakonom o kaznenom postupku i potrebama prakse omogućit će se jačanje prava osoba s duševnim smetnjama i njihova bolja zaštita.

II. OBRAZLOŽENJE POJEDINAČNIH ODREDBI

Članak 1.

Člankom 1. propisan je sadržaj i djelokrug Zakona. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama članak nije sadržajno mijenjan, već je pojednostavljen izričaj kako bi se jasno istaknulo ono što se ovim Zakonom regulira, a to je prije svega zaštita prava osoba s duševnim smetnjama.

Članak 2.

Člankom 2. propisuje se način na koji se provodi zaštita prava osoba s duševnim smetnjama. Zaštita prava osoba s duševnim smetnjama je proširena sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom („Narodne novine“, Međunarodni ugovori, broj 6/07 i 5/08) te je dodana točka 5. (poticanje rada udruga kojima je cilj ostvarivanje prava interesa osoba s duševnim smetnjama). Ovom izmjenom na sveobuhvatniji način reguliran je opseg zaštite prava osoba s duševnim smetnjama koji, pored medicinske zaštite, uključuje i njihovo obrazovanje, socijalizaciju i aktivnu ulogu društva u zaštiti njihovih prava, a koja se ostvaruje kroz djelovanje udruga i edukaciju osoba koje su u kontaktu s osobama s duševnim smetnjama.

Članak 3.

Člankom 3. propisano je značenje pojmova u Konačnom prijedlogu Zakona. Značenja pojedinih pojmova u ovom članku nemaju opći značaj interpretativnih pravila, već su obvezatna samo u primjeni ovoga Zakona, na što i upućuje ovaj članak. Dosadašnji izrazi „osoba s duševnim smetnjama“ i „osoba s težim duševnim smetnjama“ zamijenjeni su pojmom „duševna smetnja“ i „teža duševna smetnja“. Radi se o definiciji duševne smetnje kao poremećaja prema važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja. Naime i prema terminologiji Svjetske zdravstvene organizacije (klasifikacija mentalnih poremećaja) pojam mentalni poremećaj najšira je kategorija i najprihvatljivija osnova za definiciju duševne smetnje. Pojednostavljena je definicija neubrojive osobe, a brisana je definicija osobe nesposobne za sudjelovanje u kaznenom ili prekršajnom postupku. Definicija djeteta usklađena je s Konvencijom o pravima djeteta (dijete je osoba koja nije navršila osamnaest godina života). Dijete mlađe od 18 godina koje zaključi brak automatski stječe poslovnu sposobnost i ne treba zakonskog zastupnika, primjerice kod davanja pristanka. Nadalje pojam „liječnički postupak“ zamijenjen je širim pojmom „medicinski postupak“ koji obuhvaća prijem, zadržavanje, smještaj u psihijatrijsku ustanovu, dijagnostički postupak i određeni oblik liječenja osobe s duševnim smetnjama. Po uzoru na komparativna rješenja, proširena je definicija pristanka na način da su navedeni kriteriji koji se uzimaju u obzir kada se određuje sposobnost osobe za davanje pristanka. Prema tim kriterijima osoba s duševnim smetnjama sposobna je dati pristanak odnosno izraziti svoju volju ako može razumjeti informaciju važnu za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti je u procesu davanja pristanka (točka 13.). Kod pojma dobrovoljnog smještaja (točka 2.) novina je da pristanak osobe s duševnim smetnjama mora biti pisani. U slučaju kada osoba s duševnim smetnjama nije sposobna dati pristanak, pristanak za smještaj daje osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik (točka 16. - smještaj bez pristanka). Novina je i uvođenje osobe od povjerenja (točka 9.), koja je u smislu ovoga Zakona osoba ovlaštena temeljem obvezujuće izjave dati ili odbiti pristanak na određene medicinske postupke za osobu s duševnim smetnjama, čime se osigurava provedba članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 4.

Člankom 4. propisuje se odgovarajuća primjena odredbi ovoga Zakona i na osobe s duševnim smetnjama koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

Članak 5.

Člankom 5. propisano je da se sredstva za troškove prisilnog smještaja u psihijatrijskoj ustanovi neubrojivih osoba osiguravaju u državnom proračunu. Stavkom 2. ovoga članka propisano je tko su ovlaštenici inspekcijskog nadzora za provedbu ovoga Zakona.

Članak 6.

Člankom 6. jamči se osobi s duševnim smetnjama pravo na zaštitu i unapređenje njezina zdravlja, jednakost u postupanju u odnosu na uvjete i standarde liječenja koje imaju osobe smještene u druge zdravstvene ustanove. Propisivanje standarda liječenja novina je u ovom Zakonu i ujedno je usklađenje sa člankom 12. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima. Nadalje, propisano je da se prava i slobode osoba s duševnim smetnjama mogu ograničiti pod uvjetima propisanim zakonom i u mjeri u kojoj je to nužno radi njezine zaštite. Na ovaj način omogućena je primjena načela proporcionalnosti i minimalne restrikcije u postupanju prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 7.

Zbog prirode duševne bolesti osobe s duševnim smetnjama podložnije su ugrožavanju te se njihova zaštita treba temeljiti na apsolutnom poštovanju dostojanstva i onemogućavanju svakog oblika iskorištavanja, zlostavljanja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. Navedeno je propisano odredbom članka 7. Konačnog prijedloga Zakona koja je usklađena sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Zbog slučajeva iz prakse u kojima su se osobe s duševnim smetnjama koristile za obavljanje poslova zdravstvenog osoblja (primjerice briga oko drugih osoba s duševnim smetnjama, hranjenje, mijenjanje pelena...) propisano je da radna terapija mora biti dobrovoljna, određena programom liječenja i ni na koji način ne smije obuhvaćati radne zadatke medicinskog osoblja. Na taj način omogućeno je osobama s duševnim smetnjama da za vrijeme radne terapije obavljaju druge poslove (primjerice uređivanje vrta, košnja trave) koji su od interesa za njih i mogu pozitivno utjecati na njihovu rehabilitaciju i integraciju u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu.

Članak 8.

Člankom 8. propisan je pojam psihijatrijske dijagnoze. Navedena odredba je novina u Konačnom prijedlogu Zakona, a uvedena je zbog veće zaštite osoba s duševnim smetnjama i da bi se spriječilo olako postavljanje psihijatrijske dijagnoze. Članak je koncipiran u skladu s Načelima zaštite osoba s mentalnim oboljenjima i unapređenja zaštite mentalnog zdravlja (UN- 17.12.1991.) i Preporukom Vijeća Europe Rec.10 (2004.) koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama. Psihijatrijska dijagnoza mora biti temeljena na važećim međunarodno priznatim klasifikacijama mentalnih poremećaja i ne smije se temeljiti samo na podacima o prošlom medicinskom postupku, čime se ispunjava i jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske*. Nadalje, temeljem iste Preporuke Vijeća Europe Rec.10 (2004.) i

Preporuke broj R (83)2 propisano je da neprilagođenost društvenim normama sama po sebi ne smije biti razlog za postavljanje dijagnoze.

Članak 9.

Člankom 9. propisano je načelo određivanja najboljeg interesa i načelo minimalne restrikcije u postupanju psihijataru i zdravstvenih radnika prilikom medicinskih postupaka prema osobama s duševnim smetnjama. Prilikom postupanja prednost treba dati suradnji, te uvažavanju želja i potreba osoba s duševnim smetnjama.

Članak 10.

Člankom 10. propisano je da je kod primjene medicinskih postupaka prema djeci potrebno uvažiti mišljenje djeteta sukladno njegovoj dobi i zrelosti što je u skladu sa članku 12. Konvencije o pravima djeteta. Nadalje, propisuje se da se liječenje djece u psihijatrijskoj ustanovi provodi odvojeno od punoljetnih osoba što je u skladu sa člankom 3. Konvencije o pravima djeteta. Također je sada prvi puta propisana dužnost ministra nadležnog za poslove zdravlja da pravilnikom propiše listu psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece.

Članak 11.

Člankom 11. propisan je način vođenja medicinske dokumentacije koja mora biti potpuna i precizna jer samo redovito vođena te potpuna i precizna medicinska dokumentacija predstavlja kvalitetan materijal.

Članak 12.

Člankom 12. propisano je da za provođenje medicinskog postupka mora postojati pristanak osobe s duševnim smetnjama, time da se prije davanja pristanka mora utvrditi da je osoba sposobna dati pristanak. Time je istaknuta zaštita prava na samoodređenje osoba s duševnim smetnjama. Pristanak je osnova za provođenje medicinskog postupka. Za pojedine medicinske postupke izrijekom se traži da pristanak bude pisani, primjerice kod elektrokonvulzivnog liječenja (članak 18.), biomedicinskih istraživanja (članak 19.) i dobrovoljnog smještaja osobe u psihijatrijsku ustanovu (članak 25.), dok su kriteriji za utvrđivanje sposobnosti za davanje pristanka propisani u značenju pojma pristanka (članak 3. stavak 1. točka 13.). Nadalje, kako je propisano da se osoba lišena poslovne sposobnosti ne smatra nesposobnom za davanje pristanka, to je propisano da se sposobnost za davanje pristanka mora utvrđivati i kod te osoba što je sukladno članku 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Člankom je propisana i iznimka od obveze utvrđivanja sposobnosti za davanje pristanka i traženja pristanka kada je neposredno ugrožen život osobe s duševnim smetnjama ili prijeti ozbiljna i neposredna opasnost od narušavanja zdravlja osobe s duševnim smetnjama. Nadalje, stavak 5. propisuje iznimku od stavka 1. ovoga članka odnosno da se osoba s duševnim smetnjama može podvrgnuti medicinskom postupku i bez njezinog pristanka samo pod uvjetima i po postupku propisanim ovim Zakonom, primjerice kod smještaja bez pristanka (članak 26.) i kod prisilnog smještaja (članak 27.).

Članak 13.

Člankom 13. propisan je sudski nadzor kod prisilnog zadržavanja u psihijatrijskoj ustanovi čime se svakoj osobi lišenoj slobode jamči pravo na sudsku zaštitu sukladno članku 5. stavku 4. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stavkom 2. propisuje se hitnost svih postupaka koji se provode po odredbama Konačnog prijedloga Zakona.

Članak 14.

Člankom 14. stavkom 1. propisana su prava osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi i izvan nje sukladno Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, Preporuci Vijeća Europe Rec.10 (2004.), Preporuci Vijeća Europe broj R (83)2, Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, Načelima za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i za unapređenje duševnog zdravlja i Rezoluciji 46/119. Točkama 1., 2. i 4. propisano je pravo na informaciju prema kojem svaka osoba s duševnim smetnjama mora biti u vrijeme prijema upoznata na pristupačan način sa svojim pravima i dužnostima, razlozima i ciljevima smještaja kao i s podacima o svom zdravstvenom stanju. Točkom 3. propisano je pravo na smještaj u najbližoj odgovarajućoj ustanovi. Odgovarajućom ustanovom smatra se ustanova koja ima uvjete za primjenu medicinskog postupka i koja je najbliža mjestu prebivališta/boravišta osobe s duševnim smetnjama ili mjestu gdje je zatečena (članak 3. stavak 1. točka 7.). Ovo pravo važno je jer se njime osobama s duševnim smetnjama osigurava održavanje veza s obiteljima i omogućava održavanje socijalnih kontakata u sredini u kojoj su živjeli, a što je sukladno članku 19.a) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Točkom 5. propisano je pravo osoba s duševnim smetnjama da aktivno sudjeluju u planiranju i provođenju svojeg liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije, čime se uspostavlja bolja suradnja liječnika i osobe s duševnim smetnjama. Točkom 6. propisano je pravo na obrazovanje i radno osposobljavanje osoba s duševnim smetnjama prema općem ili posebnom programu. Točkom 7. propisano je da osoba s duševnim smetnjama ima pravo na odgovarajuću novčanu naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalazi ostvaruje prihod. Osobe s duševnim smetnjama mogu raditi u okviru ustanove na održavanju okoliša, radionicama i slično, a sam rad u terapijske svrhe dio je liječničkog tretmana i važan je za očuvanje samopouzdanja, kao i stava o vlastitoj korisnosti. Točkom 8. propisano je pravo podnošenja pritužbe. Osoba s duševnim smetnjama mora biti poučena o pravu na podnošenje pritužbi čelniku ustanove ili odjela i na njih dobiti odgovore u propisanom roku. Točkom 9. propisano je pravo na žalbu, prijave, prijedloge, pritužbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima. Točkama 10., 11., 12. i 13. propisano je pravo na slobodu komuniciranja koje uključuje savjetovanje s liječnikom ili odvjetnikom, druženje s drugim osobama u ustanovi i primanje posjeta, slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju te praćenje radijskih i televizijskih programa. Pravo na druženje s drugim osobama te pravo na slanje i primanje pošte, paketa, tiskovina, telefoniranje, elektroničku komunikaciju, može se ograničiti ako postoji opravdana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju težeg kaznenog djela ili bi korištenje tih prava moglo teško narušiti zdravlje ili sigurnost osobe (stavak 4. ovoga članka). Točkom 14. propisano je pravo na posjedovanje predmeta za osobnu uporabu. Točkom 15. propisano je pravo na slobodu vjere odnosno pravo sudjelovanja u vjerskim aktivnostima po svom izboru. Točkom 16. propisano je da osoba s duševnim smetnjama ima pravo predložiti premještaj u drugu psihijatrijsku ustanovu, dok je točkom 17. propisano njezino pravo na osiguranu podršku za prihvata u zajednici sukladno članku 19.b) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Kao novo pravo, u skladu s recentnim promjenama u biračkom zakonodavstvu, propisano je pravo na glasovanje za vrijeme boravka u psihijatrijskoj ustanovi, što je sukladno članku 29.a) Konvencije o pravima osoba s

invaliditetom. U točki 19. propisana je mogućnost da osoba s duševnim smetnjama ostvari i druga prava prema posebnim propisima, a što primjerice uključuje pravo na obavještenost, suodlučivanje, pristup dokumentaciji, povjerljivost, privatnost te pravo na naknadu štete, sukladno Zakonu o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“, broj 169/04 i 37/08). O pravima propisanim ovim člankom osoba s duševnim smetnjama mora biti obavještena. Pravo na informaciju, pravo na sudjelovanje u planiranju i provođenju liječenja, resocijalizacije i rehabilitacije te premještanje u drugu psihijatrijsku ustanovu mogu, uz osobu s duševnim smetnjama, ostvariti i osoba od povjerenja i zakonski zastupnik. Zakonski zastupnik može pored navedenih prava podnositi i prijave, prijedloge, pritužbe, prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim pravosudnim i drugim državnim tijelima,

Članak 15.

Člankom 15. propisano je obvezno imenovanje odvjetnika osobi s duševnim smetnjama u sudskim postupcima propisanim ovim Zakonom. Kao novina propisano je da kod postavljanja odvjetnika sud mora voditi računa o stručnosti odvjetnika iz područja forenzičke psihijatrije.

Članak 16.

Člankom 16. zabranjena je primjena psihokirurgije prema osobama s duševnim smetnjama. Pod psihokirurgijom podrazumijeva se primjena neurokirurških metoda liječenja teških psihičkih poremećaja na koje se prethodno nije moglo utjecati niti jednom drugom terapijskom metodom. Radi se o zahvatima kojima se uklanjanju pojedini dijelovi mozga u kojima se nalaze „centri“ odgovorni za patološki promjenjivo ponašanje ili se prekidaju veze između pojedinih dijelova mozga koji zajednički potiču takvo poremećeno i, za pacijentovu okolinu, iznimno opterećujuće ponašanje. Navedena metoda napuštena je u većini suvremenih psihijatrijskih sustava.

Članak 17.

Člankom 17. propisano je da kastracija osobe s duševnim smetnjama radi sterilizacije nije dopuštena.

Članak 18.

Člankom 18. propisane su pretpostavke za primjenu elektrokonvulzivnog liječenja koje moraju biti kumulativno ispunjene.

Članak 19.

Člankom 19. propisane su pretpostavke za primjenu biomedicinskog istraživanja prema osobi s duševnim smetnjama koje moraju biti kumulativno ispunjene. Sve navedene pretpostavke sukladne su članku 16. Konvencije o ljudskim pravima i biomedicini.

Članak 20.

Člankom 20. propisana je pojačana kontrola primjene posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskog istraživanja. Bilješke o primjeni posebnih medicinskih postupaka i biomedicinskih istraživanja moraju se uvijek upisati u medicinsku dokumentaciju. Isključena je mogućnost davanja pristanka na posebne medicinske postupke i biomedicinsko istraživanje od strane zakonskog zastupnika i osobe od povjerenja, čime se primjena postupaka i istraživanja daje na dispoziciju samo osobi s duševnim smetnjama prema kojoj se primjenjuju. Odredba je usklađena sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prema kojoj nije dopušteno davanje zamjenskog pristanka. Također, Ujedinjeni

narodi upozoravaju da primjena medicinskih postupaka bez pristanka osobe na koju se odnose može dovesti do nehumanog i ponižavajućeg postupanja te pozivaju na njihovu zabranu (Izvješće posebnog izvijestitelja Juana Mendeza, 2013.).

Članak 21.

Člankom 21. propisana je obveza čuvanja tajne za sve osobe koje postupaju prema osobama s duševnim smetnjama kao što su to liječnici, medicinsko osoblje, službene osobe u centrima za socijalnu skrb, službene osobe ministarstva unutarnjih poslova i slično, uz izuzetak propisan u stavku 2. ovoga članka prema kojem se saznanja mogu otkriti samo uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama. Nadalje, stavkom 3. propisano je da pristanak osobe s duševnim smetnjama nije potreban kada je od obveze čuvanja tajne pretežniji interes javnosti ili interes druge osobe, primjerice kada osoba s duševnim smetnjama priprema počinjenje težeg kaznenog djela, u cilju zaštite javnog zdravlja i sigurnosti ili kada drugoj osobi prijeti neposredna opasnost za njezin život ili zdravlje.

Članak 22.

Člankom 22. propisuje se obveza prikrivanja identiteta osobe s duševnim smetnjama kada se osobni podaci te osobe koriste u javnim izlaganjima i publikacijama te zabrana komentiranja zdravstvenog stanja osobe s duševnim smetnjama.

Članak 23.

Člankom 23. propisano je postupanje s medicinskom dokumentacijom. Propisana je obveza upisa svakog medicinskog postupka koji se poduzima prema osobi s duševnim smetnjama u medicinsku dokumentaciju s naznakom da li je on poduzet sa ili bez pristanka (stavak 1. ovoga članka), kome je dostupna medicinska dokumentacija osoba s duševnim smetnjama i u koju svrhu (stavak 2. ovoga članka), isključenje mogućnosti da se izjave osobe s duševnim smetnjama sadržane u medicinskoj dokumentaciji koje se odnose na počinjenje nekog kaznenog djela koriste kao dokaz u sudskom postupku (stavak 3. ovoga članka) te u kojim slučajevima se podaci iz medicinske dokumentacije mogu dati u službene svrhe nadležnim tijelima (stavak 4. i 5. ovoga članka).

Članak 24.

Člankom 24. propisano je uskraćivanje razgovora službenih osoba, primjerice ministarstva unutarnjih poslova i centara za socijalnu skrb s osobom s duševnim smetnjama u slučaju kada ona nije sposobna razumjeti sadržaj i posljedice razgovora. Naime, nekritično korištenje tih informacija moglo bi prouzročiti ozbiljnu štetu osobi s duševnim smetnjama, kao i drugim osobama na koje bi se podaci dobiveni u razgovoru mogli odnositi.

Članak 25.

Člankom 25. propisan je dobrovoljni smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu koji je moguć jedino uz njezin pisani pristanak. U slučaju opoziva pristanka osoba s duševnim smetnjama mora se otpustiti iz psihijatrijske ustanove, osim ako su ostvareni uvjeti za njezino prisilno zadržavanje (članak 27.). Važeći zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje davanje samo usmenog pristanka za dobrovoljno liječenje što nije dostatno, kako za zaštitu prava osobe koja pristanak daje, tako niti za zaštitu liječnika. Propisivanjem obveznog pisanog pristanka unaprijeduje se zaštita osoba s duševnim smetnjama, kao i zaštita liječnika psihijatarata. Prilikom procjene je li neka osoba sposobna ili ne dati pristanak za smještaj u psihijatrijsku ustanovu, potrebno je zadovoljiti kriterije navedene u članku 3. stavku 1. točki 13. Konačnog prijedloga Zakona koji moraju biti

kumulativno ispunjeni. Naime, za valjanost pristanka osoba s duševnim smetnjama mora razumjeti prirodu, svrhu, rizik, posljedice i korist njezinog smještaja te donijeti razumnu odluku koja je izraz njezine volje. Dakle, osoba mora biti sposobna izraziti vlastite prioritete, ciljeve i zabrinutost, odnosno mora biti autonomna. S druge strane, psihijatar mora procijeniti elemente psihičkog stanja osobe s duševnim smetnjama koji se odnose na njezino davanje pristanka za smještaj i to sposobnost davanja pristanka, informiranost osobe i dobrovoljnost pri davanju pristanka.

Članak 26.

Člankom 26. propisan je smještaj osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu bez njihovog pristanka. U cilju zaštite prava osoba s duševnim smetnjama propisan je i kontrolni mehanizam odnosno Pravobranitelj za osobe s invaliditetom koji će provjeravati opravdanost smještaja bez pristanka tako što će u slučaju sumnje u opravdanost smještaja obavijestiti sud koji će na odgovarajući način primijeniti odredbe Konačnog prijedloga Zakona koje propisuju postupak prisilnog smještaja. Uvođenje neovisnog nadzora nad odlukom zakonskog zastupnika propisano je po uzoru na Ujedinjeno Kraljevstvo. Također, na ovaj način ostvarena je zaštita prava osoba s duševnim smetnjama na slobodu iz članka 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, što je već potvrdio Europski sud za ljudska prava u predmetima *H.L. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Shtukatur protiv Rusije*, *Stanev protiv Bugarske* i *Sykora protiv Češke Republike*. Nadalje, ako se osoba s duševnim smetnjama protivi smještaju u psihijatrijsku ustanovu na temelju odluke zakonskog zastupnika, psihijatrijska ustanova pokrenut će postupak za prisilni smještaj osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu. Na ovaj način osigurana je pravilna kategorizacija smještaja u psihijatrijsku ustanovu na temelju zamjenskog pristanka, smještaj bez pristanka ovisi o težini duševne smetnje i opasnosti iz članka 27. te se osigurava sudski nadzor nad smještajem osobe s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu, sve u skladu sa člankom 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Nadalje, omogućavanjem sudskog nadzora, neovisno o odluci zakonskog zastupnika, udovoljava se i zahtjevima iz članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 27.

Člankom 27. propisani su razlozi za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj osoba s težim duševnim smetnjama. Da bi se odredilo prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj potrebno je da se radi o osobi koja ima teže duševne smetnje i koja zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Opasnost osobe mora biti aktualna u vrijeme određivanja i trajanja prisilnog zadržavanja i smještaja. U odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama izostavljene su riječi „bez pristanka“ s obzirom da pristanak osobe s težim duševnim smetnjama nije relevantan kada su ispunjeni uvjeti iz ovoga članka.

Članak 28.

Člankom 28. propisan je način upućivanja, dovođenja i prijema osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu. Osoba se prima na temelju uputnice doktora medicine koji ju je pregledao, a iznimno će se primiti bez uputnice u hitnim slučajevima. Stavkom 4. ovoga članka propisano je postupanje službenih osoba ministarstva unutarnjih poslova kada asistiraju prilikom dovođenja osobe u psihijatrijsku ustanovu te njihova dužnost da postupaju s posebnom pažnjom, štite dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama te se drže uputa liječnika.

Članak 29.

Člankom 29. propisano je postupanje psihijatra po prijemu osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu. Ulaskom u psihijatrijsku ustanovu započinje postupak prijema koji može trajati do 48 sati, u kojem roku psihijatar mora utvrditi postojanje, odnosno ne postojanje razloga za prisilno zadržavanje osobe. Radi se o krajnjem roku za donošenje odluke, a psihijatar ju treba donijeti čim za to postoje pretpostavke, dakle moguće već i nakon prvog pregleda. Važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama propisuje rok od 72 sata za utvrđivanje razloga za prisilno zadržavanje. Skraćanjem roka do 48 sati osigurava se osobama s težim duševnim smetnjama veća zaštita i onemogućava njihovo predugo zadržavanje u situacijama kada ne postoje razlozi za njihovo prisilno zadržavanje, odnosno prisilni smještaj čime se proširuje zaštita propisana člankom 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Usporedbe radi, prema Zakonu o kaznenom postupku (članak 112.) pritvor protiv uhićenika, bez odluke suca istrage može trajati najdulje 48 sati od uhićenja, nakon proteka kojeg roka se osoba mora pustiti ili sudac istrage mora odlučiti o određivanju istražnog zatvora ili puštanja na slobodu. Tijekom prijema psihijatar će osobu upoznati s njezinim pravima (članak 14.), obavijestiti osobu od povjerenja, odnosno zakonskog zastupnika ili osobu koja živi u istom kućanstvu s primljenom osobom, o čemu je dužan sastaviti službenu bilješku.

Članak 30.

Člankom 30. propisano je postupanje psihijatra u slučaju kada ne postoje razlozi za prisilno zadržavanje osobe s težim duševnim smetnjama. U tom slučaju psihijatar će otpustiti dovedenu osobu i svoju odluku s obrazloženjem upisati u medicinsku dokumentaciju.

Članak 31.

Člankom 31. propisano je postupanje psihijatra kada postoje razlozi za prisilno zadržavanje osobe s težim duševnim smetnjama. U tom slučaju psihijatar će odluku o prisilnom zadržavanju upisati u medicinsku dokumentaciju zajedno s obrazloženjem i svoju odluku priopćiti prisilno zadržanoj osobi te ju upoznati s razlozima i ciljevima prisilnog zadržavanja.

Članak 32.

Člankom 32. propisano je da je psihijatrijska ustanova obvezna o prisilnom zadržavanju osobe s težim duševnim smetnjama bez odgode, a najkasnije u roku od 12 sati od donošenja odluke psihijatra, obavijestiti županijski sud na području kojega se nalazi psihijatrijska ustanova. Sadržaj obavijesti o prisilnom zadržavanju propisat će pravilnikom ministar nadležan za poslove zdravlja.

Članak 33.

Člankom 33. propisan je postupak prisilnog zadržavanja osobe s duševnim smetnjama koja je u psihijatrijsku ustanovu bila dobrovoljno smještena, ali je opozvala svoj pristanak za dobrovoljni smještaj i kod nje su nastupili razlozi za prisilno zadržavanje. I u ovom slučaju psihijatrijska ustanova je dužna u roku od 12 sati od opoziva pristanka obavijestiti nadležni županijski sud prema sjedištu odgovarajuće psihijatrijske ustanove.

Članak 34.

Člankom 34. propisana je stvarna i mjesna nadležnost te sastav suda koji u izvanparničnom postupku odlučuje o prisilnom smještaju osobe s težim duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu te supsidijarna primjena Zakona o parničnom postupku ukoliko pojedina pitanja nije moguće riješiti prema pravilima izvanparničnog postupka. Nadalje, propisano je isključenje javnosti u postupcima za prisilni smještaj, time da se isključenje javnosti ne

odnosi na osobu o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, osobu od povjerenja, zakonskog zastupnika, odvjetnika, centar za socijalnu skrb i voditelja psihijatrijske ustanove. Kao novina, propisano je da predsjednik Vrhovnog suda RH postavlja suce koji su ovlašteni za vođenje postupka prisilnog smještaja na vrijeme od 5 godina, vodeći pri tome računa o njihovoj sklonosti za potrebe osoba s duševnim smetnjama i njihovim znanjima iz područja forenzičke psihijatrije. Ovime su ostvarene pretpostavke za specijalizaciju sudaca. Nadalje, proširene su ovlasti suda koji je sada ovlašten utvrđivati sve činjenice i izvoditi dokaze od važnosti za donošenje sudske odluke, neovisno o prijedlozima stranaka. Dakle, više nije vezan samo mišljenjem liječnika psihijatra odnosno vještaka. U tom smislu, posebice imajući u vidu i temeljna načela, ispunjava se jedna od generalnih mjera u izvršenju presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske*, gdje je naglašena aktivna uloga suda u odlučivanju o pravima osoba s duševnim smetnjama. Također je propisano da djelomično lišenje poslovne sposobnosti ili oduzeta poslovna sposobnost osobe o čijem se prisilnom smještaju odlučuje, nije zapreka da ona u okviru svoje očuvane sposobnosti poduzima radnje radi ostvarenja svojih prava čime se osigurava dodatna zaštita te se propis usklađuje sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Članak 35.

Člankom 35. propisano je pokretanje sudskog postupka po službenoj dužnosti i postavljanje odvjetnika prisilno zadržanoj osobi s duševnim smetnjama u slučaju da ga ona, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nisu imenovali. Postupak se pokreće rješenjem. Pružanjem adekvatne pravne pomoći osobi s duševnim smetnjama ojačat će se njezina temeljna ljudska prava i procesna jamstva.

Članak 36.

Člankom 36. propisano je postupanje suda po primitku obavijesti o prisilnom zadržavanju. Sudac je dužan odmah, a najkasnije u roku od 72 sata, posjetiti i saslušati prisilno zadržanu osobu i voditelja odjela te vještaka psihijatra ukoliko je isti prisutan saslušanju. Saslušanju mora prisustvovati odvjetnik prisilno zadržane osobe s duševnim smetnjama što je novina u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Nakon saslušanja, sudac donosi rješenje o otpustu ili rješenje o nastavku prisilnog zadržavanja u kojem slučaju će odrediti raspravu. Protiv rješenja o otpustu žalbu može podnijeti psihijatrijska ustanova, dok protiv rješenja o nastavku prisilnog zadržavanja posebna žalba nije dopuštena. Žalba psihijatrijske ustanove na rješenje o otpustu nema suspenzivan karakter kako se ne bi povrijedilo pravo osobe s duševnim smetnjama na jednakost „oružja“ u skladu sa člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ukupno trajanje prisilnog zadržavanja koje uključuje zadržavanje koje je odredio psihijatar i nastavak prisilnog zadržavanja koje je odredio sudac može trajati najdulje osam dana od odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju.

Članak 37.

Člankom 37. propisane su odredbe o pozivanju i prisustvovanju na raspravi, pribavljanju potrebnih obavijesti, mjestu održavanja rasprave te dužnosti čuvanja tajne o saznanjima do kojih se došlo na raspravi. Propisano je obvezno sudjelovanje prisilno zadržane osobe ako to njezino zdravstveno stanje omogućuje, zakonskog zastupnika, odvjetnika i voditelja odjela, dok po potrebi mogu sudjelovati i osoba od povjerenja te centar za socijalnu skrb. Nadalje, raspravi mogu prisustvovati i druge osobe koje se bave liječenjem ili zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni radnici i osobe za čije je obrazovanje to potrebno (primjerice sudski savjetnici, specijalizanti i slično) kao i dvije osobe koje odredi prisilno zadržana osoba. Za razliku od važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji je u

članku 29. stavku 7. predvidio mogućnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi, Konačnim prijedlogom Zakona propisana je obvezatnost održavanja rasprave u psihijatrijskoj ustanovi. Tom odredbom osigurava se pravo osobe s duševnim smetnjama da sudjeluje u sudskom postupku koji se na nju odnosi sukladno pravnom stajalištu Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Shtukatur* protiv Rusije. Nadalje, odredbom se omogućava i izvršenje generalne mjere odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu *X i Y protiv Hrvatske* prema kojoj suci, koji donose odluke koje imaju ozbiljne posljedice na privatni život pojedinca, trebaju u načelu imati i osobni kontakt s tim osobama. Iznimno, u naročito opravdanim situacijama, sud može raspravu provesti na sudu ako se sa time suglasi voditelj odjela. Također je propisano da sud može, a svakako mora na zahtjev osobe s duševnim smetnjama ili na zahtjev njezinog odvjetnika, odrediti neovisno vještačenje. Naime, praksa je pokazala manjkavosti u postupcima vještačenja, posebice u manjim sredinama u kojima su vještaci u pravilu i zaposlenici psihijatrijskih ustanova. U tim slučajevima može biti upitna neovisnost vještaka u konkretno provedenom vještačenju. Stoga je bilo potrebno propisati da je sud obavezan osigurati pravo osobe s duševnim smetnjama da zatraži neovisno vještačenje što je sukladno članku 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljenih sloboda prema kojem je kvaliteta medicinskog pregleda odlučna za zakonito provođenje sudskih postupaka te članku 5. navedene Konvencije koji propisuje da je potrebno osigurati zaštitu osoba s duševnim smetnjama od proizvoljnog donošenja odluka o njihovoj slobodi.

Članak 38.

Člankom 38. propisana je primjena odredaba Zakona o parničnom postupku u postupku izuzeća sudaca, zapisničara i vještaka psihijatra te primjena Zakona o općem upravnom postupku u odnosu na izuzeće djelatnika centara za socijalnu skrb. Članak je u odnosu na važeći Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama nomotehnički poboljšan i ispravljen.

Članak 39.

Člankom 39. propisano je obveza sudu da odmah po zaključenju rasprave donese i objavi rješenje o prisilnom smještaju u psihijatrijsku ustanovu ili o otpustu iz psihijatrijske ustanove. Rješenjem sud određuje prisilni smještaj u trajanju do 30 dana računajući od dana odluke psihijatra o prisilnom zadržavanju. Radi ujednačavanja prakse uputno bi bilo rješenjem odrediti krajnji rok, dok je svako eventualno ranije otpuštanje prisilno smještene osobe moguće prema odredbama o prijevremenom otpustu (članak 47.).

Članak 40.

Člankom 40. propisano je postupanje psihijatrijske ustanove i suda kod odlučivanja o produljenju prisilnog smještaja. Postupak produljenja inicira psihijatrijska ustanova sedam dana prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dok je sud dužan donijeti odluku prije isteka vremena prisilnog smještaja određenog rješenjem (članak 39. stavak 3.). Sud može prvi puta produljiti prisilni smještaj u trajanju do tri mjeseca, računajući od dana isteka vremena određenog u rješenju o prisilnom smještaju, dok se svaki daljnji prisilni smještaj može produljiti na vrijeme do šest mjeseci.

Članak 41.

Člankom 41. propisano je da rješenje kojim se određuje i produljuje prisilni smještaj te rješenje o otpustu mora biti obrazloženo i sadržavati pouku o pravu na žalbu. Nadalje, propisan je krug osoba kojima se rješenje dostavlja.

Članak 42.

Člankom 42. propisano je pravo na žalbu na rješenje o određivanju prisilnog smještaja, produljenju prisilnog smještaja te otpustu. Nadalje, propisan je krug osoba koje mogu podnijeti žalbu te rok za podnošenje žalbe i pravna priroda žalbe odnosno njezina nesuspenzivnost.

Članak 43.

Člankom 43. propisana je nadležnost za odlučivanje o žalbi, rok za odlučivanje o žalbi, odluke drugostupanjskog suda, rok za donošenje prvostupanjske presude u ponovljenom postupku te dostava rješenja. Kao novina propisano je da drugostupanjski sud prilikom ukidanja prvostupanjskog rješenja može odrediti nastavak prisilnog zadržavanja osobe do donošenja novog rješenja prvostupanjskog suda. Ova odredba daje dodatno ovlaštenje sudu da u novoj fazi postupka ponovno odluči o prisilnom smještaju.

Članak 44.

Člankom 44. propisan je izvanredni pravni lijek u postupku radi prisilnog smještaja.

Članak 45.

Člankom 45. propisan je postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove dobrovoljno smještene osobe i osobe koja nije sposobna dati pristanak. Otpust ovih osoba provodi se kao i postupak otpusta iz bilo koje druge zdravstvene ustanove. Izuzetak je u slučaju kada nastupe uvjeti za prisilni smještaj osobe koja je prethodno bila dobrovoljno smještena ili je smještena bez pristanka. U tom slučaju provest će se postupak propisan za prisilni smještaj.

Članka 46.

Člankom 46. propisano je da prisilno smještena osoba mora biti otpuštena iz psihijatrijske ustanove po isteku vremena za koje je određen prisilni smještaj.

Članka 47.

Člankom 47. propisani su uvjeti i postupak za prijevremeni otpust prisilno smještene osobe. Odluku o prijevremenom otpustu donosi voditelj odjela te je o odluci potrebno bez odgode obavijestiti sud. Novina je da sud može rješenje o prijevremenom otpustu donijeti i po službenoj dužnosti i na prijedlog osoba iz članka 42. stavka 2. Konačnog prijedloga Zakona primjenjujući na odgovarajući način odredbe članaka 34.- 39. te 41.- 44. Konačnog prijedloga Zakona.

Članka 48.

Člankom 48. propisan je postupak otpusta iz psihijatrijske ustanove osobe koja se nije u stanju brinuti o sebi, a ne postoje ili nisu u stanju o njoj brinuti se osobe koje su to dužne po zakonu. U tom slučaju osoba će se zbrinuti prema odredbama posebnih propisa koji propisuju djelokrug rada centara za socijalnu skrb i uređuju pitanja socijalne skrbi.

Članak 49.

Člankom 49. propisana je mogućnost privremenog izlaska prisilno smještene osobe koji se može odobriti radi pripreme za otpust.

Članak 50

Člankom 50. propisana je izričita primjenu odredaba Glave VII. prema neubrojivim osobama. Ostale odredbe Konačnog prijedloga Zakona prema neubrojivim osobama koje su počinile

protupravno djelo primjenjuje se samo u slučaju kada odredbama Glave VII. nije drukčije propisano.

Članak 51.

Člankom 51. propisane su pretpostavke za određivanje prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi. Prisilni smještaj neubrojive osobe odrediti će se ako postoji visok stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog težih duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počiniti teže kazneno djelo i da je za otklanjanje te opasnosti potrebno njezino liječenje u psihijatrijskoj ustanovi. Psihijatrijsko liječenje na slobodi neubrojive osobe koja je počinila protupravno djelo određuje sud u kaznenom postupku kada su ispunjeni kriteriji za prisilni smještaj neubrojive osobe (postojanje teže duševne smetnje i vjerojatnost ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela), ali je za otklanjanje opasnosti od ponovnog počinjenja težeg kaznenog djela dostatno liječenje neubrojive osobe na slobodi. Obvezno psihijatrijsko liječenje na slobodi kao sigurnosna mjera bilo je propisano i u članku 59. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 53/91), a sada se ponovno uvodi zbog važnosti rehabilitacije i resocijalizacije osoba koje su ostvarile protupravnu radnju u neubrojivom stanju, a za otklanjanje opasnosti dostatno je liječenje na slobodi, kao i zbog tendencije deinstitucionalizacije ustanova koja se provodi u cilju poboljšanja kvalitete usluga i kvalitete života osoba s duševnim smetnjama. Mogućnost određivanja liječenja na slobodi u skladu je i sa člankom 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom jer se mjerom sprječava socijalna izolacija osoba s duševnim smetnjama.

Članak 52.

Člankom 52. propisan je početak postupka prisilnog smještaja neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu ili psihijatrijskog liječenja neubrojive osobe na slobodi. Isti započinje izvršnošću odluke suda (presuda) o određivanju prisilnog smještaja ili liječenja na slobodi (članak 554. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku), odnosno donošenjem rješenja o izvršenju prisilnog smještaja prije pravomoćnosti (članak 555. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku).

Članak 53.

Člankom 53. propisana je obveza prvostupanjskog suda koji je sudio u kaznenom postupku da svoje odluke (presudu i rješenje) bez odgode dostavi županijskom sudu nadležnom prema prebivalištu / boravištu neubrojive osobe. Županijski sud će roku od tri dana od primitka odluka prvostupanjskog kaznenog suda, rješenjem uputiti neubrojivu osobu u odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu radi provođenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi. Liste psihijatrijskih ustanova propisuje ministar nadležan za poslove zdravlja. U stavcima 4., 5. i 6. propisan je sadržaj rješenja, dostava te pravna priroda žalbe na rješenje koja nema suspenzivni karakter. U slučaju kada županijski sud koji je donio rješenje o upućivanju neubrojive osobe nije ujedno i nadležni županijski sud prema sjedištu odgovarajuće psihijatrijske ustanove, ustupit će predmet nadležnom sudu.

Članak 54.

Člankom 54. propisana je mogućnost sudu da po prijedlogu ministra nadležnog za poslove zdravlja donese rješenje o premještanju neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu. Ova mogućnost propisana je, primjerice, zbog sigurnosnih ili socijalnih razloga.

Članak 55.

Člankom 55. propisane su obveze psihijatrijske ustanove u liječenju nebrojivih osoba na slobodi. Psihijatrijska ustanova dužna je izvijestiti sud o početku i tijeku liječenja te o zaprekama u liječenju. Kada nebrojiva osoba bez opravdanog razloga ne započne liječenje na slobodi, nadležni sud donijet će rješenje o određivanju prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju 30 dana. U slučaju da je unatoč liječenju došlo do pogoršanja njezinog zdravstvenog stanja, sud će provesti postupak za prisilni smještaj nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu po odredbama za civilni prisilni smještaj (članci 34.-41.). Također je propisano da će psihijatrijska ustanova obavijestiti sud i u slučaju poboljšanja zdravstvenog stanja nebrojive osobe u kojem slučaju će sud donijeti rješenje o prestanku psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi. Nadalje, u slučaju da nebrojiva osoba nije započela liječenje na slobodi u roku određenom rješenjem suda, sud će odrediti prisilni smještaj nebrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu u trajanju 30 dana. Po proteku tog roka, nastaviti će se psihijatrijsko liječenje nebrojive osobe na slobodi, osim ako na prijedlog psihijatrijske ustanove sud ne donese rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

Članak 56.

Člankom 56. propisano je najdulje trajanje prisilnog smještaja nebrojive osobe u psihijatrijskoj ustanovi i psihijatrijskog liječenja nebrojive osobe na slobodi.

Članak 57.

Člankom 57. propisani su uvjeti za privremeni izlazak nebrojive osobe iz psihijatrijske ustanove kojeg odobrava psihijatrijska ustanova u slučaju da privremeni izlazak traje do 15 dana. O prvom izlasku i o izlascima u trajanju duljim od 15 dana, odluku donosi sud koji može nebrojivoj osobi prilikom izlaska ograničiti kretanje ili kontakte, a sve u cilju otklanjanja okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (zabrana napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta te susreta i druženja s određenim osobama). Izvršenje mjera nadzire policija. Privremeni izlazak pridonosi liječenju nebrojive osobe i njezinoj adaptaciji na povratak u svakodnevni život.

Članak 58.

Člankom 58. propisan je način produljenja prisilnog smještaja ili psihijatrijskog liječenja na slobodi, otpust iz psihijatrijske ustanove ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi i zamjena prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi. Ukoliko psihijatrijska ustanova ne podnese prijedlog, nebrojiva osoba se otpušta protekom roka na koji je prisilni smještaj određen, odnosno prestaje njezino liječenje na slobodi. Odluku o produljenju uvijek donosi sud. Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi uvijek može podnijeti psihijatrijska ustanova, dok prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove, za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi ili za prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi mogu podnijeti nebrojiva osoba, zakonski zastupnik ili odvjetnik.

Članak 59.

Člankom 59. propisano je postupanje suda u postupku odlučivanja o prijedlozima za otpust iz psihijatrijske ustanove, prestanak liječenja na slobodi, produljenje prisilnog smještaja nebrojive osobe (na rok do jedne godine) ili produljenje psihijatrijskog liječenja na slobodi. Odmah po dovršetku postupka, sud će donijeti rješenje o otpustu, produljenju ili zamjeni prisilnog smještaja, odnosno prestanku psihijatrijskog liječenja na slobodi. U svakom slučaju sud mora rješenje donijeti prije isteka roka na koji je određen prisilni smještaj ili

psihijatrijsko liječenje na slobodi. Ovim člankom također je propisano kome sud dostavlja rješenje te ovlaštenici na podnošenje žalbe.

Članak 60.

U Zakon je uveden novi termin „mjere prisile“ koji zamjenjuje neprihvatljiv termin „fizičke sile“. Stavkom 1. ovoga članka propisano je da su mjere prisile sredstva i metode za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s težim duševnim smetnjama koje su prisilno smještene u psihijatrijskoj ustanovi. Također je propisano da će ministar nadležan za poslove zdravlja pravilnikom propisati vrste i način primjene mjera prisile.

Članak 61.

Člankom 61. propisano je da je primjena mjera prisile protektivne naravi i moguća samo radi zaštite zdravlja ili života osobe s težim duševnim smetnjama ili druge osobe, a osnova za njihovu primjenu je postojanje neposredne opasnosti po navedena dobra koja proizlazi iz ponašanja osobe s duševnim smetnjama. U odnosu na važeći Zakon, izostavljena je indikacija za primjenu mjera prisile zbog oštećenja ili uništenja imovine. Nadalje, propisano je načelo minimalne restrikcije u primjeni mjera prisile, kao i da mjere prisile smiju trajati samo dok je nužno da se ukloni opasnost po prethodno navedena dobra. Također je propisana obveza zdravstvenih radnika da prije primjena mjera prisile iskoriste metode de eskalacije (neprisilne mjere primjerice razgovor, uvjeravanje, premještanje na drugi odjel i slično). Odredba je usklađena sa člankom 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 62.

Člankom 62. propisano je da psihijatar donosi odluku o primjeni mjera prisile te nadzire njihovu primjenu. Iznimno, u hitnim slučajevima, odluku o primjeni mjera prisile može donijeti i drugo zdravstveno osoblje, koje je odmah o tome dužno obavijestiti psihijatra, koji će po pregledu osobe s duševnim smetnjama odlučiti o daljnjoj primjeni mjera prisile. Na ovaj način povećavan je standard zaštite prava na slobodu, zaštitu od nehumanog i degradirajućeg postupanja iz članka 3. i 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Članak 63.

Člankom 63. propisana je obveza stalnog praćenja tjelesnog i duševnog stanja osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile od strane stručnog zdravstvenog osoblja.

Članak 64.

Člankom 64. propisano je da osoba s težim duševnim smetnjama, ako je to moguće s obzirom na okolnosti, mora biti upozorena na mogućnost primjene mjera prisile. Razlozi, način i mjere prisile te imena osoba koje su donijele odluku o njihovoj primjeni moraju se upisati u medicinsku dokumentaciju. Člankom je također propisan krug osoba kojima će se dati obavijest o primjeni mjera prisile nad osobom s duševnim smetnjama te obveza psihijatrijske ustanove da dva puta godišnje obavijesti Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o ukupnom broju primijenjenih mjera prisile, čime se ostvaruje veći stupanj nadzora nad primjenom tih mjera. Radi veće zaštite prava i interesa djece propisano je da je psihijatrijska ustanova obvezna obavijestiti Povjerenstvo o svakoj primjeni mjera prisile prema djetetu. Pravo obratiti se Povjerenstvu sa zahtjevom da se ispita primjena mjera prisile imaju osoba s težim duševnim smetnjama prema kojoj su te mjere primijenjene, osoba od povjerenja i zakonski zastupnik.

Članak 65.

Člankom 65. propisano je da su službene osobe Ministarstva unutarnjih poslova, prilikom primjene sredstava prisile prema osobi s težim duševnim smetnjama, obvezne postupati s posebnom pažnjom i štititi dostojanstvo osobe s duševnim smetnjama.

Članak 66.

Člankom 66. propisana je dodatna zaštita osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile. Osoba može zahtijevati da psihijatrijska ustanova obavijesti sud o primjeni mjera prisila koji će ispitati opravdanost primjene mjera prisile u cilju zaštite osobe s duševnim smetnjama. Navedeno pravo imaju i osoba od povjerenja i zakonski zastupnik osobe s duševnim smetnjama.

Članak 67.

Člankom 67. propisano je da ustanove socijalne skrbi, u koje su smještene osobe s težim duševnim smetnjama, mogu primjenjivati mjere prisile pod uvjetima propisanim u Glavi VIII. Konačnog prijedloga Zakona.

Članak 68.

U odnosu na važeći Zakon člankom 68. uvodi se potpuno novo rješenje u hrvatskom pravnom sustavu, sukladno članku 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te po uzoru na komparativna rješenja Austrije, Njemačke, Španjolske, Mađarske, Belgije, Nizozemske, Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, Australije i nekih saveznih država SAD-a. Naime, omogućava se da za medicinske postupke propisane Konačnim prijedlogom Zakona svaka osoba može ovlastiti jednu osobu koja na to pristane, da kao osoba od povjerenja, u slučaju njezine nesposobnosti za davanje pristanka, dade pristanak ili isti uskrati. Ovom zakonskom mogućnošću može se izbjeći nepotrebno stavljanje osobe s duševnim smetnjama pod skrbništvo samo radi potreba liječenja. S obzirom da se izjava daje za anticipirane postupke, to je zakonska mogućnost za davanje izjave dana svim osobama neovisno o tome da li u danom trenutku imaju dijagnozu duševnih smetnji. Obvezujuća izjava sastavlja se u obliku javnobilježničkog akta. Ministri nadležni za poslove pravosuđa i zdravlja zajednički će donijeti pravilnik kojim će propisati vođenje evidencije obvezujućih izjava, način pohranjivanja, pravo pristupa podacima, čuvanje podataka i mjere za zaštitu podataka.

Članak 69.

Člankom 69. propisano je da se obvezujuća izjava primjenjuje samo onda kada osoba koja ju je dala nije sposobna dati pristanak za medicinske postupke određene tom izjavom. Također, propisan je obvezujući učinak za sve pružatelje medicinskih usluga koji primjenjuju medicinske postupke propisane Konačnim prijedlogom Zakona.

Članak 70.

Člankom 70. propisani su uvjeti koje moraju ispunjavati davatelj i primatelj obvezujuće izjave te ograničenje da osoba od povjerenja ne može svoju ovlast prenijeti na drugu osobu kako bi se spriječila zlouporaba prava iz obvezujuće izjave.

Članak 71.

Člankom 71. propisan je oblik opoziva obvezujuće izjave, kao i da davatelj obvezujuće izjave te osoba od povjerenja mogu obvezujuću izjavu opozvati u svakom trenutku.

Članak 72.

Člankom 72. propisano je da obvezujuća izjava ima prednost pred odlukama zakonskog zastupnika budući da je ona izraz volje same osobe koja je dala izjavu i da kao takva ima prednost pred zamjenskim odlukama u skladu s pravom svake osobe na samoodređenje. Međutim, ako psihijatrijska ustanova smatra da odluke osobe od povjerenja nisu u skladu s dobrobiti osobe s duševnim smetnjama, ovlaštena je o tome obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb, koji je ovlašten pokrenuti postupak opoziva obvezujuće izjave pred nadležnim općinskim sudom u izvanparničnom postupku. Također je propisana mogućnost sudu da, do pravomoćnosti odluke u navedenom izvanparničnom postupku, donese privremenu mjeru za zaštitu interesa osobe s duševnim smetnjama.

Članak 73.

Člankom 73. propisano je kada prestaje važenje obvezujuće izjave (smrt osobe koja je dala izjavu, smrt osobe od povjerenja, lišenje poslovne sposobnosti osobe od povjerenja, opoziv obvezujuće izjave, odluka suda).

Članak 74.

Člankom 74. promijenjen je naslov Glave IX. važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. U konačnom prijedlogu Zakona odredbe koje propisuju nadležnost Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama sada su propisane u Glavi X. Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osniva ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa sukladno promjeni paradigme u pristupu prema osobama s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj i sukladno članku 1. stavku 2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom čime je u cijelosti napušten medicinski pristup prema osobama s invaliditetom, a što je i većina osoba s duševnim smetnjama, te ga zamijenila pravnim i socijalnim modelom koji naglašava zaštitu prava osoba s duševnim smetnjama. Na taj način osobe s duševnim smetnjama postaju subjekti prava, a ne samo objekti te se na taj način otvara prostor za njihovu veću zaštitu i jače integriranje u život zajednice. Člankom su također propisane ovlasti Povjerenstva. Ovlasti Povjerenstva nemaju represivni karakter. Povjerenstvo ne primjenjuje sankcije pa stoga niti nema inspekcijske ovlasti. Uloga Povjerenstva je upozoravati na nepravilnosti u provedbi ovoga Zakona, kao i u odnosu na sva pitanja koja su od važnosti za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i unaprjeđivanje njihovog zdravlja.

Članak 75.

Člankom 75. propisan je sastav i imenovanje predsjednika i članova Povjerenstva, kao i donošenje poslovnika o radu povjerenstva. Također je propisano da administrativne poslove za Povjerenstvo obavlja ministarstvo nadležno za poslove pravosuđe.

Članak 76.

Člankom 76. propisana je obveza Povjerenstva da obilazi ustanove radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama, kao i obveza sastavljanja izvješća o obilasku i dostava izvješća ustanovi u kojoj je obilazak obavljen, tijelu nadležnom za nadzor ustanove, podnositelju prijave i osobi s duševnim smetnjama. U slučaju da je utvrđena povreda zakona, propisana je obveza Povjerenstva da o povredi obavijesti nadležno tijelo i nadležnu komoru. Također je propisano da su svi članovi Povjerenstva obvezni čuvati tajnu te da se sredstva za rad Povjerenstva osiguravaju u državnom proračunu.

Članak 77. (ranije članak 78.)

Člankom 77. propisane su prekršajne odredbe za postupanja protivna Konačnom prijedlogu Zakona. Za prekršaj se mogu kazniti psihijatrijske ustanove te njihove odgovorne osobe čijom radnjom su ostvareni prekršaji. Zbog veće zaštite prava djece udvostručen je iznos novčanih

kazni u slučaju kada je prekršaj počinila psihijatrijska ustanova i njezina odgovorna osoba čijom radnjom je prekršaj počinjen na štetu djeteta.

Članak 78. (ranije članak 79.)

Člankom 78. propisane su obveze nadležnih ministara da u propisanim rokovima donesu podzakonske akte te obveza ministru nadležnom za poslove pravosuđa da u propisanom roku imenuje Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i donese poslovnik o njegovom radu.

Članak 79. (ranije članak 80.)

Člankom 79. propisana je primjena provedbenih propisa donesenih na temelju važećeg Zakona koji ostaju na snazi do donošenja novih.

Članak 80. (ranije članak 81.)

Člankom 80. propisana je primjena odredbi važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02) na postupke prisilnog zadržavanja i prisilnog smještaja, produženja i otpusta iz psihijatrijske ustanove koji su u tijeku. U odnosu na navedene postupke dana je mogućnost revizije čime je omogućena jedinstvena primjena prava od strane Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Revizija je moguća samo u odnosu na odluke u kojima je stranka podnijela žalbu protiv prvostupanjske odluke i u kojima je drugostupanjska odluka donesena nakon stupanja na snagu ovoga Zakona. Postupak po izvanrednim pravnim lijekovima u građanskom procesnom pravu u suštini je novi postupak. Nadalje, na postupak produženja prisilnog smještaja te otpusta koji je pravomoćan na temelju odredbi važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, primjenjivat će se odredbe Konačnog prijedloga Zakona nakon njegovog stupanja na snagu. Odredbe Glave VII. Konačnog prijedloga Zakona kojima je propisan postupak prema neubrojivim osobama na odgovarajući će se način primijeniti u izvršenju odluka donesenih prema neubrojivim osobama na temelju Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 i 115/06) i Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12, 143/12, 56/13 i 145/13).

Članak 81. (ranije članak 82.)

Člankom 81. propisano je da će Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama, osnovano pri Ministarstvu zdravlja, nastaviti s radom do osnivanja Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama koje će se osnovati pri Ministarstvu pravosuđa.

Članak 82. (ranije članak 83.)

Člankom 82. propisana je obveza da psihijatrijske ustanove u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu Konačnog prijedloga Zakona moraju obavijestiti Pravobranitelja za osobe s invaliditetom o svim osobama s težim duševnim smetnjama koje su se na dan stupanja na snagu Konačnog prijedloga Zakona zatekle u psihijatrijskoj ustanovi na temelju pristanka zakonskog zastupnika, a kako bi Pravobranitelj za osobe s invaliditetom provjerio opravdanost smještaja bez pristanka kada je pisani pristanak za smještaj dao zakonski zastupnik.

Članak 83. (ranije članak 84.)

Člankom 83. propisan je prestanak važenja Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 11/97, 27/98, 128/99 i 79/02).

Članak 84. (ranije članak 85.)

Člankom 84. propisan je dan stupanja na snagu Konačnog prijedloga Zakona.

III. OCJENA I IZVORI POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Za primjenu Nacrta konačnog prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u okviru Ministarstva pravosuđa potrebno je osigurati cca 50.000 kn u idućim godinama. Sredstva će biti osigurana na aktivnosti A 629000 Administracija i upravljanje ministarstva na kontu 3291 Naknade za rad predstavničkih i izvršnih tijela, povjerenstava i slično. Prema važećem Zakonu Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama djeluje pri Ministarstvu zdravlja. Prema Nacrtu konačnog prijedloga Zakona, pri Ministarstvu pravosuđa osnovat će se Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama sukladno odredbama ovog Zakona.

Ministarstvo zdravlja je sukladno članku 10. stavku 3. važećeg Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u projekcijama Državnog proračuna za 2015. i 2016. godinu na razdjelu 096, Glava 05, na aktivnosti A618211- Liječenja po posebnim propisima- psihijatrijske bolnice predvidjelo ukupno 22.840.000 kuna (grupa rashoda 329 - ostali nespomenuti rashodi poslovanja 40.000 kuna i grupa rashoda 372 - ostale naknade građanima i kućanstvima iz proračuna 22.800.000 kuna). Navedena sredstva su planirana za troškove smještaja osoba s duševnim smetnjama koje su u neubrojivom stanju počinile obilježja kaznenog djela te su odlukom nadležnog suda upućene na prisilno liječenje u psihijatrijsku ustanovu.

IV. RAZLIKE IZMEĐU RJEŠENJA KOJA SE PREDLAŽU KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA U ODNOSU NA RJEŠENJA IZ PRIJEDLOGA ZAKONA I RAZLOZI ZBOG KOJIH SU TE RAZLIKE NASTALE

U Hrvatskom saboru, nakon rasprave o prijedlogu Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, na sjednici održanoj 7. ožujka 2014. donesen je sljedeći zaključak:

„Prihvaća se Prijedlog zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Sve primjedbe, prijedlozi i mišljenja izneseni u raspravi upućuju se predlagatelju radi pripreme Konačnog prijedloga zakona.“

U odnosu na tekst Prijedloga zakona koji je bio u prvom čitanju u Hrvatskom saboru u Konačnom prijedlogu Zakona nastale su određene razlike kao posljedica uvažavanja prijedloga i mišljenja Odbora za zakonodavstvo, Odbora za pravosuđe i Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, kao i izmjena učinjenih od strane predlagatelja Konačnog prijedloga Zakona.

Članak 3. stavak 1. Konačnog prijedloga Zakona, uvažavajući prijedlog Odbora za zakonodavstvo, u cilju unificiranja zakona koje donosi Hrvatski sabor, nomotehnički je doraden na način da su riječi „Značenje izraza u ovom Zakonu:“ zamijenjene riječima „Pojedini pojmovi u smislu ovoga Zakona imaju sljedeće značenje:“.

Članak 4. Konačnog prijedloga Zakona, uvažavajući primjedbu Odbora za zakonodavstvo, nomotehnički je doraden na način da su riječi „primijenit će se“ zamijenjene riječima „primjenjuju se“.

U članku 5. Konačnog prijedloga Zakona predlagatelj je izvršio sljedeće intervencije. Uvažavajući primjedbu Odbora za zakonodavstvo, nomotehnički je doradio odredbu članka 77. Konačnog prijedloga Zakona. Međutim, budući da ova odredba propisuje ovlaštenike za provedbu inspekcijskog nadzora, treba se nalaziti u Općim odredbama Konačnog prijedloga Zakona. Slijedom toga, predlagatelj je nomotehnički dorađeni članak 77. sada propisao u članku 5. Konačnog prijedloga Zakona kao stavak 2., a članak 77. brisao.

Predlagatelj je na prijedlog Odbora za zakonodavstvo nomotehnički doradio odredbe članka 5. stavka 2., članka 10. stavka 3., članka 28. stavka 2. i 4., članka 32. stavka 2., članka 53. stavka 3., članka 54., članka 60. stavka 2., članka 68. stavka 3., članka 74. stavka 1., članka 75. stavka 2. i 3. i članka 78. stavka 2. Konačnog prijedloga Zakona na način da je dodao riječ „poslove“ u odgovarajućem padežu.

Predlagatelj je nomotehnički doradio članak 7. stavak 2. Konačnog prijedloga Zakona na način da je riječi „bilo kakvog“ zamijenio riječju „svih“.

Predlagatelj je u članku 10. stavku 3. Konačnog prijedloga Zakona riječ „propisati“ zamijenio riječju „odrediti“ te je na taj način ovu odredbu terminološki uskladio s odredbom članka 53. stavka 3. Nacrta Konačnog prijedloga Zakona.

Članak 19. stavak 1. točka 1. Konačnog prijedloga Zakona, uvažavajući primjedbu Odbora za zakonodavstvo, nomotehnički je dorađen na način da se naziv „Povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama“ u nastavku teksta zamjenjuje riječju „Povjerenstvo“. Identična izmjena učinjena je i u točki 4. ovoga stavka i stavku 3. ovoga članka. Sukladno izmjenama u članku 19. stavku 1. točki 1., nomotehnički su dorađene i odredbe članka 64. stavka 4. i 5., članka 74. stavka 1. i članka 79. stavka 4.

Predlagatelj je u članku 20. stavku 2. Konačnog prijedloga Zakona dodatno propisao da pristanak na posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje umjesto osobe s duševnim smetnjama ne može dati niti osoba od povjerenja. Odredba je usklađena sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prema kojoj nije dopušteno davanje zamjenskog pristanka. Budući da je propisana zabrana davanja pristanka i od strane osobe od povjerenja, odredba je jezično uređena na način da su riječi „...ne može...“ zamijenjene riječima „...ne mogu...“.

Predlagatelj je u članku 23. Konačnog prijedloga Zakona u stavku 2. dodatno propisao da se podaci iz medicinske dokumentacije osobe s duševnim smetnjama, osim sudu, dostavljaju i državnom odvjetništvu za potrebe sudskog postupka. Naime, odredbama Zakona o kaznenom postupku propisano je da istragu provodi državni odvjetnik, a ne više istražni sudac. U cilju zaštite osobe s duševnim smetnjama, dodan je novi stavak 3. kojim je propisano da se izjave osobe s duševnim smetnjama sadržane u medicinskoj dokumentaciji koje se odnose na počinjenje nekog kaznenog djela ne mogu koristiti kao dokaz u sudskom postupku. Sukladno navedenom dosadašnji stavak 3. postao je stavak 4., a stavak 4., stavak 5. U stavcima 4. i 5. ovoga članka nomotehnički je dorađeno pozivanje na stavke.

Predlagatelj je u članku 25. Konačnog prijedloga Zakona nomotehnički doradio stavak 2. na način da su riječi „povući“ i „povlači“ zamijenjene riječima „opozvati“ i „opozove“.

Predlagatelj je u članku 26. stavku 2. Konačnog prijedloga Zakona riječ „provjerit“ zamijenio riječju „provjeravat“.

Predlagatelj je u članku 28. stavku 4. Konačnog prijedloga Zakona riječ „suglasno“ zamijenio riječima „u suradnji“.

Predlagatelj je nomotehnički doradio članak 51. stavak 1. i 2. Konačnog prijedloga Zakona na način da je kao nepotrebnu brisao riječ „... od...“ ispred riječi „šest mjeseci“ radi usklađivanja s relevantnim odredbama Zakona o kaznenom postupku.

Predlagatelj je nomotehnički doradio članak 53. stavak 1. Konačnog prijedloga Zakona na način da je kao nepotrebnu brisao riječ „... od...“ ispred riječi „šest mjeseci“ radi usklađivanja s relevantnim odredbama Zakona o kaznenom postupku.

Predlagatelj je nomotehnički doradio članak 55. stavak 3. Konačnog prijedloga Zakona na način da je kao nepotrebnu brisao riječ „... od...“ ispred riječi „30 dana“.

Predlagatelj je u članku 55. stavku 4. Konačnog prijedloga Zakona dodao „u trajanju do jedne godine“ te na taj način vremenski ograničio prisilni smještaj neubrojive osobe kod koje je, unatoč liječenju na slobodi, došlo do pogoršanja zdravstvenog stanja i povećanja njezine opasnosti u mjeri koja zahtijeva liječenje u ustanovi.

Predlagatelj je nomotehnički doradio naslov točke 4. iznad članka 58. Konačnog prijedloga Zakona na način da su iza riječi „... psihijatrijske ustanove“ dodane riječi „ili prestanak psihijatrijskog liječenja na slobodi...“.

Predlagatelj je u članku 58. stavku 3. Konačnog prijedloga Zakona dodao riječi „Prijedlog za otpust iz psihijatrijske ustanove ili za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi nadležnom sudu psihijatrijska ustanova može podnijeti uvijek“. Na taj način propisao je da psihijatrijska ustanova može nadležnom sudu predložiti otpust neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ili zamjenu njezinog prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi, uvijek kada smatra da je to potrebno obzirom na promjenu zdravstvenog stanja neubrojive osobe. U istom stavku dodane su i riječi „ili prijedlog za zamjenu prisilnog smještaja psihijatrijskim liječenjem na slobodi“ čime je neubrojivoj osobi, zakonskom zastupniku i odvjetniku dana mogućnost da podnesu i taj prijedlog.

Predlagatelj je u članku 59. stavku 2. Konačnog prijedloga Zakona „rok od jedne godine“ zamijenio riječima „rok do jedne godine“ dajući na taj način nadležnom sudu više mogućnosti u određivanju trajanja prisilnog smještaja, odnosno psihijatrijskog liječenja na slobodi. Pored toga u istom stavku ispravio je pogrešku u pisanju kod pozivanja na članak. Riječi „...iz članka 55...“ zamijenjene su riječima „...iz članka 56...“.

Predlagatelj je u članku 59. stavku 3. Konačnog prijedloga Zakona dodao riječi „u trajanju do jedne godine“ te na taj način ograničio vremensko trajanje prisilnog liječenja neubrojive osobe na slobodi koje liječenje je, zbog poboljšanog zdravstvenog stanja, zamijenilo prisilni smještaj u ustanovi.

Predlagatelj je u članku 62. stavku 2. Konačnog prijedloga Zakona ispred riječi „duševnim smetnjama“ dodao riječ „težim“ zbog usklađenosti s naslovom Glave VIII.

Predlagatelj je u članku 64. stavku 5. Konačnog prijedloga Zakona, pored osobe s duševnim smetnjama prema kojoj su primijenjene mjere prisile, dao mogućnost i osobi od povjerenja i

zakonskom zastupniku da se mogu obratiti Povjerenstvu sa zahtjevom da ispita primjenu mjera prisile.

Predlagatelj je u članku 65. Konačnog prijedloga Zakona, zbog jasnoće izraza i usklađenosti s naslovom Glave VIII., iza riječi „osobi“ dodao riječi „s težim duševnim smetnjama“, a iza riječi „štititi“ dodao riječ „njezino“, te u nastavku brisao riječi „osobe s duševnim smetnjama“.

Predlagatelj je u članku 66. stavku 1. Konačnog prijedloga Zakona, na prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, proširio krug ovlaštenika koji, osim osobe s duševnim smetnjama, mogu zatražiti da psihijatrijska ustanova o primjeni mjera prisile obavijesti nadležni sud. To je pravo sada dano i osobi od povjerenja i zakonskom zastupniku osobe s duševnim smetnjama. Odredba je također jezično doradena na način da je riječ „...pismeno...“ zamijenjena riječju „...pisano...“.

Predlagatelj je u članku 67. Konačnog prijedloga Zakona ispred riječi „duševnim smetnjama“ dodao riječ „težim“ zbog usklađenosti s naslovom Glave VIII. Također, predlagatelj je brisao riječi „samo ako imaju zaposlenog psihijatra i“.

Predlagatelj je u članku 68. Konačnog prijedloga Zakona, usvajajući primjedbu Odbora za pravosuđe, dodao novi stavak 2. koji propisuje da je obvezujuća izjava pravovaljana ako je sastavljena u obliku javnobilježničkog akta. Dosadašnji stavak 2. postao je stavak 3. i u njemu je dodatno precizirano što se sve mora propisati pravilnikom.

Predlagatelj je u članku 68. stavku 3. Konačnog prijedloga Zakona riječ „suglasno“ zamijenio riječima „u suradnji“.

Predlagatelj je u članku 71. Konačnog prijedloga Zakona sadržajno izmijenio stavke 1. i 2. To je bilo potrebno učiniti jer je dodavanjem novog stavka 2. u članku 68. Konačnog prijedloga Zakona propisan oblik u kojem se sastavlja obvezujuća izjava. Naime, bilo je potrebno propisati da se i opoziv obvezujuće izjave sastavlja u istom obliku kao i obvezujuća izjava. Tako je propisano da davatelj obvezujuće izjave i osoba od povjerenja mogu u svakom trenutku opozvati obvezujuću izjavu te da je opoziv obvezujuće izjave pravovaljan ako je sastavljen u obliku javnobilježničkog akta. Sukladno navedenim izmjenama, brisan je stavak 3. ovoga članka.

Predlagatelj je u članku 77. Konačnog prijedloga Zakona, u prekršajnim odredbama, smanjio maksimume novčanih kazni. Tako je u stavku 1. umjesto iznosa „do 200.000,00 kuna“ propisao iznos „do 100.000,00 kuna“, u stavku 3. umjesto iznosa „do 400.000,00 kuna“ propisao iznos „do 200.000,00 kuna“ i u stavku 5. umjesto iznosa „do 200.000,00 kuna“ propisao iznos „do 100.000,00 kuna“. To je bilo potrebno učiniti imajući u vidu financijska sredstva kojima raspolažu psihijatrijske ustanove za obavljanje redovnog poslovanja. U slučaju izricanja maksimalne kazne u iznosu kako je to bilo do sada propisano, bilo bi dovedeno u pitanje redovno funkcioniranje psihijatrijske ustanove.

Predlagatelj je u članku 77. stavku 1. točki 8. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 78. stavak 1. točka 8.) riječi „...stavcima, 3. i 4....“ zamijenio riječima „...stavcima..., 4. i 5.“

Predlagatelj je u članku 77. stavku 1. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 78.) nomotehnički doradio točke 13. i 15. te u stavcima 2. i 4. ovoga članka brisao riječi „i fizička osoba“.

Predlagatelj je, uvažavajući primjedbu Odbora za zakonodavstvo, nomotehnički doradio članak 78. stavak 1. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 79.).

Predlagatelj je nomotehnički doradio članak 79. stavak 1. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 80.).

Predlagatelj je na prijedlog Odbora za zakonodavstvo doradio obrazloženje odredbe članka 80. stavka 2. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 81.) koja propisuje dopuštenost revizije.

Predlagatelj je u članku 84. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 85.), imajući u vidu da se radi o novom zakonu te da je potrebno donijeti brojne provedbene propise koji će omogućiti njegovu primjenu u praksi, propisao da je vrijeme stupanja na snagu Zakona 1. siječnja 2015.

V. PRIJEDLOZI I MIŠLJENJA KOJI SU DANI NA PRIJEDLOG ZAKONA, A KOJE PREDLAGATELJ NIJE PRIHVATIO

U odnosu na članak 14. stavak 1. točku 17. Konačnog prijedloga Zakona, primjedba Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina kako u stvarnosti nije osigurana i ne postoji podrška osobama s duševnim smetnjama za život u zajednici pa ju zbog toga ne bi niti trebalo propisati kao jedno od prava osobe s duševnim smetnjama, nije prihvaćena. Naime, ovo pravo osobe s duševnim smetnjama propisano je sukladno članku 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koji propisuje da se svakoj osobi s invaliditetom mora osigurati pravo na život u zajednici. Stoga je ono dodatna pravna osnova, specifično stavljena u kontekst prava osoba s duševnim smetnjama, na temelju koje se može zahtijevati organizacija sustava podrške u zajednici koja se odnosi na odabir mjesta boravka i s kime će osoba s duševnim smetnjama živjeti, raspon usluga koje se pružaju osobama s duševnim smetnjama u njihovom domu i osiguranje osobne asistencije, sprječavanje izolacije ili segregacije u zajednici, odnosno ravnopravan pristup uslugama, objektima i prostorima namijenjenim općoj populaciji. Kako podrška za život u zajednici obuhvaća široki spektar radnji i intervencija većeg broja društvenih subjekata (centara za socijalnu skrb, zaštitnih radionica, medicinskih i komunalnih službi), to nije moguće niti je u isključivoj nadležnosti ovoga Zakona propisati subjekte koji trebaju osigurati preduvjete za ostvarivanje ovoga prava. Nadalje, propisivanje je u skladu i s Planom transformacije i deinstitutionalizacije ustanova socijalne skrbi koji naglasak stavlja na život u zajednici osoba s invaliditetom.

U odnosu na članak 18. Konačnog prijedloga Zakona nije prihvaćen prijedlog Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku koji predlaže napuštanje elektrokonvulzivnog liječenja kao medicinskog postupka iz razloga što kod pojedinih duševnih bolesti postoje smetnje koje je jedino moguće otkloniti ili ublažiti primjenom elektrokonvulzivnog liječenja. Iako je riječ o medicinskom postupku koji se primjenjuje kao krajnja terapija kada su iscrpljene sve druge

mogućnosti ono je još uvijek međunarodni standard propisan i u zakonima drugih zemalja s time da je naglašena tendencija ka sužavanju indikacija za njegovu primjenu.

U odnosu na članak 18. Konačnog prijedloga Zakona nije prihvaćen niti prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koji predlaže da se Konačnim prijedlogom Zakona, na identičan način kao i u članku 19. stavku 1. točki 3. Konačnog prijedloga Zakona, propiše obveza psihijatrima da prije primjene elektrokonvulzivnog liječenja na jasan, precizan i razumljiv način objasne osobi s duševnim smetnjama sam postupak, njegove posljedice, koristi i rizik. Prijedlog nije prihvaćen budući da autonomnost pristanka danog na primjenu određenog medicinskog postupka, a što je i elektrokonvulzivno liječenje, proizlazi iz odredbe članka 3. stavka 1. točke 13. Konačnog prijedloga Zakona u kojoj je propisano da je pristanak slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za primjenu određenog medicinskog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i rizika toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja. Pored toga, uz uvjet da je osoba s duševnim smetnjama dala svoj pisani pristanak za primjenu elektrokonvulzivnog liječenja, propisani su i drugi uvjeti koji moraju biti kumulativno ispunjeni za njegovu primjenu. Upravo kumulativno propisano ispunjenje uvjeta onemogućava da se elektrokonvulzivno liječenje primjerice primijeni kao hitna intervencija prema osobi s duševnim smetnjama. Stoga odredbu članka 19. stavka 1. točke 3. Konačnog prijedloga Zakona (biomedicinsko istraživanje), koja propisuje da se biomedicinsko istraživanje može primijeniti prema osobi s duševnim smetnjama ako je ona, između ostalih uvjeta, u potpunosti upoznata s važnosti istraživanja, svrhom, posljedicama, koristima i rizicima, nije potrebno propisati i kod davanja pristanka na elektrokonvulzivno liječenje, ali je bilo nužno propisati kod biomedicinskog istraživanja jer ono za razliku od elektrokonvulzivnog liječenja nije medicinski postupak pa se na njega ne primjenjuje definicija pristanka iz članka 3. stavka 1. točke 13.

U odnosu na članak 20. stavak 2. Konačnog prijedloga Zakona, prijedlog Odbora za pravosuđe da bi trebalo propisati da i skrbnik osobe s duševnim smetnjama ima mogućnost davanja pristanka na posebni medicinski postupak i biomedicinsko istraživanje umjesto osobe s duševnim smetnjama, nije prihvaćena. Naime, odredba članka 20. stavka 2. Konačnog prijedloga zakona usklađena je sa člankom 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prema kojoj nije dopušteno davanje zamjenskog pristanka. Također, Ujedinjeni narodi upozoravaju da primjena takvih medicinskih postupaka, ako osoba s duševnim smetnjama nije dala pristanak na njih, može dovesti do nehumanog i ponižavajućeg postupanja. (Izvješće posebnog izvijestitelja Juana Mendeza, 2013.).

U odnosu na članak 26. stavak 4. Konačnog prijedloga Zakona, nije prihvaćen prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da psihijatrijska ustanova obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s medicinskom dokumentacijom, kada se osoba smještena bez pristanka usprotivi pristanku zakonskog zastupnika, osim sudu dostavi i Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom. Naime, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom nije stranka u sudskom postupku u slučajevima kada je psihijatrijska ustanova obavijestila sud da se osoba za čiji je smještaj pristanak dao zakonski zastupnik usprotivila njegovom pristanku. Aktivnost Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom propisana je stavkom 2. i 3. ovoga članka. Naime, ona će postupati kod provjere opravdanosti smještaja u slučaju kada se osobe s duševnim smetnjama ne protive zamjenskom pristanku zakonskog zastupnika i u slučaju sumnje u opravdanost smještaja o tome obavijestiti sud.

U odnosu na članak 36. stavak 7. Konačnog prijedloga Zakona, nije prihvaćen prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da vrijeme prisilnog zadržavanja osobe u

psihijatrijskoj ustanovi, bez sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj, traje kraće od osam dana. Naime, Konačnim prijedlogom Zakona maksimalno je skraćen rok trajanja prisilnog zadržavanja osobe u psihijatrijskoj ustanovi do donošenja sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj što je u skladu s odredbom članka 5. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Također je omogućena i učinkovitost postupka u kojem je potrebno ispitati sve činjenice potrebne za donošenje sudskog rješenja kojim se određuje prisilni smještaj.

U odnosu na članak 65. Konačnog prijedloga Zakona, nije prihvaćen prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da se u Zakonu propiše da policija upotrebljava sredstva prisile prema osobi smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi sukladno Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima jer bi to značilo da se Konačnim prijedlogom Zakona propisuje postupanje policije koje se jedino i isključivo može propisati njihovim zakonom i koje propisivanje je u nadležnosti ministarstva nadležnog za unutarnje poslove. Naime, policija je prilikom uporabe sredstava prisile prema osobi smještenoj u psihijatrijskoj ustanovi prvenstveno dužna postupati prema odredbama ovoga Zakona koje propisuju postupanje s posebnom pažnjom, zaštitu dostojanstva osobe s duševnim smetnjama i praćenje uputa zdravstvenog osoblja.

U odnosu na članak 66. stavak 1. Konačnog prijedloga Zakona, nije prihvaćen prijedlog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da bi psihijatrijska ustanova trebala obavijestiti nadležni sud o primjeni mjere prisile ne samo na pisano traženje osobe s duševnim smetnjama, već i kada ona to usmeno zatraži, zbog moguće otežane pisane komunikacije. Obzirom da je prihvaćen prijedlog ovoga Odbora te je u članku 66. stavku 1. Konačnog prijedloga Zakona proširen krug ovlaštenika koji imaju pravo od psihijatrijske ustanove zatražiti da obavijesti sud o uporabi sredstava prisile (osoba od povjerenja i zakonski zastupnik osobe s duševnim smetnjama), to su prava osobe s duševnim smetnjama u dovoljnoj mjeri zaštićena. Naime, ako i postoji sumnja da osoba s duševnim smetnjama zbog otežane pisane komunikacije neće biti u mogućnosti zatražiti od psihijatrijske ustanove da obavijesti sud o primjeni mjera prisile, to će umjesto nje učiniti osoba od povjerenja ili njezin zakonski zastupnik.

U odnosu na članak 72. stavak 2. Konačnog prijedloga Zakona, nije prihvaćen prijedlog Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku da psihijatrijska ustanova, u slučajevima kada smatra da su odluke osobe od povjerenja štetne za osobu s duševnim smetnjama, sama pokrene postupak opoziva obvezujuće izjave pred mjesno nadležnim općinskim sudom i o tome samo obavijesti centar za socijalnu skrb. Naime, uloga centra za socijalnu skrb, a kako je to sada propisano člankom 72. stavkom 2. Konačnog prijedloga Zakona, od procesnog je značaja. Uloga je centra da kroz prethodni postupak utvrdi sve činjenice važne za donošenje odluke o pokretanju ili nepokretanju postupka opoziva obvezujuće izjave pred sudom zbog čega je i propisano da psihijatrijska ustanova o sumnji u štetnost odluke osobe od povjerenja o tome obavještava nadležni centar za socijalnu skrb koji je ovlašten, nakon utvrđivanja svih relevantnih činjenica, pokrenuti postupak opoziva obvezujuće izjave pred nadležnim općinskim sudom. Prijedlogom Odbora za zakonodavstvo i socijalnu politiku oduzeo bi se dosadašnji procesni položaj centra za socijalnu skrb. Prijedlog je i u suprotnosti s odredbom članka 17. (Zaštita pacijenta koji nije sposoban dati pristanak) Zakona o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“, broj 169/04 i 37/08) koja propisuje da je u slučaju suprotstavljenih interesa između pacijenta i njegovog zakonskog zastupnika/skrbnika, zdravstveni radnik dužan odmah o tome obavijestiti nadležni centar.

U odnosu na članak 80. Konačnog prijedloga Zakona (ranije članak 81.) nije prihvaćena primjedba Odbora za zakonodavstvo da se umjesto punog naziva zakona koristi općenito pozivanje na materiju koju on uređuje. Naime, radi se o prijelaznim odredbama koje precizno propisuju vremenski period primjene određenog zakona u praksi. Na isti način riješene su i prijelazne i završne odredbe Zakona o kaznenom postupku.